

Fordypningsoppgave

VHM724 Miljøarbeid og tverrprofesjonalitet

**Overgangen fra ungdomsskole til videregående skole
for elever med autismspekterforstyrrelse**

**The transition from middle school to high school for
students with autism spectrum disorder**

Anette Kock

Totalt antall sider inkludert forsiden: 66

Molde, 23.05.2022

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiattrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Emmy Elizabeth Langerøy

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 23.05.2022

Antall ord: 11993

Forord:

Jeg er unik:

**Siden tidenes morgen har det
aldri eksistert noen som meg.
Ingen har mine øyne, nese, hender eller stemme.**

Ingen har min håndskrift.

**Gjennom hele evighet kommer aldri noen til å se ut,
tenke, snakke eller gjøre det samme som meg.**

**Jeg er meg,
Har egen verdi og
trenger ikke kopiere andre.**

Jeg er unik!

(Kvello, Øyvind, Tone Strømøy og Elisabeth Gerhardsen, 2012)

Sammendrag

Tittel: Overgangen fra ungdomsskole til videregående skole for elever med autismespekterforstyrrelse

Bakgrunn: En del forskning dokumenterer at overganger kan være veldig sårbare for elever med autismespekterforstyrrelser og det har blitt beskrevet at dette er forbundet med angst. Videre har jeg jobbet med en elev med ASF og utviklingshemming som skulle over til videregående skole. Dette førte til at jeg ble nysgjerrig og ønsket å fordype meg i hvordan overgangen fra ungdomsskole til videregående skole kan være for elever innen autismefeltet.

Hensikt: Hensikten med denne litteraturstudien er å belyse overgangen fra ungdomsskole til videregående skole for elever med autismespekterforstyrrelse og hvordan et godt tverrprofesjonelt samarbeid kan bidra til en god overgang for den sårbare gruppen.

Metode: Dette studie er en kvalitativ forskningsmetode. Det er blitt gjennomført et systematisk litteratursøk. Det har blitt gjennomlest 16 kvalitative artikler. I resultatdelen blitt det inkludert 12 studiene som jeg mente var mest relevant for å besvare oppgavens problemstilling. De resterende 4 studie blitt ekskludert i resultatdelen.

Resultat: I resultatdelen viser jeg fram 12 artikler som belyser overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole basert både på nasjonal og internasjonal forskning. Det har blitt inkludert forskning fra Norge, Australia, Storbritannia, USA og Frankrike. Funnene viser at det er viktig å starte overgangsprosessen tidlig, med et godt tverrprofesjonelt samarbeid mellom alle aktørene som også inkluderer foreldre eller foresatte, samt individ så langt det er mulig. Det er viktig at eleven føler tilhørighet til skolen og overgangen, og at skolehverdagen blir individuelt tilrettelagt.

Konklusjon: Alle artikler avslutter med en konklusjon om at det er mer behov for forskning i dette feltet. Dette baserer seg særlig på elever med autismespekterforstyrrelser som har lav fungering, samt at det er behov for et overføringsprogram som kan støtte både foresatte/ foreldre og ungdommen selv ved overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole.

Innhold

1.0	Introduksjon	1
1.1	Presentation av tema.....	1
1.2	Bakgrunn og begrunnelse.....	1
1.3	Problemstilling	2
1.4	Avgrensning	2
1.5	Begrepsavklaring.....	3
1.6	Egen forforståelse.....	3
1.7	Oppgavens disposisjon	4
2.0	Teoridelen	6
2.1	Autismespekterforstyrrelse.....	6
2.1.1	Klassifikasjonssystem	7
2.1.2	Komorbiditet med ASF.....	8
2.2	Opplæringsloven.....	8
2.3	Planlegging og tilrettelegging til en god start.....	9
2.3.1	Gode tiltak i overgangsfasen.....	10
2.3.2	Økologiske overganger	10
2.4	Samarbeid mellom skolene og andre involverte fagpersoner.....	13
2.4.1	Pincom-modellen	14
3.0	Metode.....	16
3.1	Litteraturstudie	16
3.1.1	Datainnsamling	16
3.2	Kildekritikk.....	17
4.0	Resultat: Forskningsartikler / Datagrunnlaget	18
4.1	Artikkel 1 – Kvalitet i overgangen	18
4.2	Artikkel 2 – Fokus på overganger mellom ulike skoleslag	20
4.3	Artikkel 3 - Effekt av tiltak for å lette livsoverganger	21
4.4	Artikkel 4 - Overgangen fra grunnskole til videregående skole.....	22
4.5	Artikkel 5 – Lette overgangen til videregående opplæring for barn med ASF (evaluering av den systematisk programm)	23
4.6	Artikkel 6 – ASF overgang til sekundær: en positiv opplevelse.....	25
4.7	Artikkel 7 – Overgang til skole for barn med ASF	26
4.8	Artikkel 8 – foreldres perspektiver og erfaringer	27
4.9	Artikkel 9 – Overgang for ungdom med ASF	28

4.10	Artikkel 10 «Ødelagte broer» skoleoverganger for elever med ASF	29
4.11	Artikkel 11 – vellykket overgang for elever med ASF.....	30
4.12	Artikkel 12 – sammenhengen mellom ASF-egenskaper og vellykkene overgang til videregående skole.....	32
5.0	Drøfting	34
5.1	Planlegging til overgangen.....	34
5.2	Samarbeid.....	35
5.2.1	Tverrprofesjonelt samarbeid mellom involverte parter i lys av PINCOM- modellen.....	35
5.2.2	Samarbeid med foreldre og/eller foresatte	36
5.3	Overgangen i lys av Bronfenbrenners økologiske modell	37
5.4	Individuell tilrettelegging og god kompetanse	38
6.0	Avslutning	40
7.0	Litteraturliste.....	41
8.0	Vedlegg.....	45
8.1	Vedlegg 1 - PICO-skjema	45
8.2	Vedlegg 2 – Søkematrise.....	46
8.3	Vedlegg 3 oversikt over valgte artikler	47
8.3.1	Artikkel 1 – Kvalitet i overgangen fra grunn- til videregående skole.....	47
8.3.2	Artikkel 2 – Fokus på overganger mellom ulike skoleslag.....	48
8.3.3	Artikkel 3 - Effekt av tiltak for å lette livsoverganger	49
8.3.4	Artikkel 4 – Overgangen fra grunnskole til videregående skole.....	50
8.3.5	Artikkel 5 – lette overgangen til videregående opplæring	51
8.3.6	Artikkel 6 – ASF overgang til vanlig sekundær: en positiv opplevelse?.....	52
8.3.7	Artikkel 7 – Overgang for barn med ASF: en systematisk oversikt	53
8.3.8	Artikkel 8 – Foreldres perspektiver og erfaringer ved overgang	54
8.3.9	Artikkel 9 – skoleforbindelse og overgang for elever med ASF	55
8.3.10	Artikkel 10 – ødelagte broer – nye skoleløpet for studenter med ASF.....	56
8.3.11	Artikkel 11 – Vellykket overgang for elever med ASF	57
8.3.12	Artikkel 12 - Sammenheng mellom AS-egenskaper og overgang.....	58

1.0 Introduksjon

Første kapittel starter med presentasjon, bakgrunn og begrunnelse av tema. Deretter presenterer jeg problemstillingen samt avgrensninger og begrepsforklaringer. Samt gjør jeg kort rede for min forforståelse.

1.1 Presentation av tema

Tema for fordypningsoppgaven omhandler overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole for elever med autismespekterforstyrrelse. Denne overgangen anses ifølge Whelan, McGillivray og Rinehart (2018) å være en av de mest utfordrende overgangene som en elev vil møte i sin utdanningsreise. Denne oppgaven skal belyse det tverrprofesjonelle samarbeid og hva som bør gjøres i overgangen, slik at elever med mange utfordringer får en best mulig start i videregående skole med et godt tilpasset spesialpedagogisk opplæringstilbud.

1.2 Bakgrunn og begrunnelse

Autismespekterforstyrrelse er et veldig omfattende og interessant tema og omfatter ifølge autisforeningen (2020) flere ulike diagnoser. Jeg vil rette fokuset i oppgaven om overgangen fra ungdomsskole til videregående skole for elever med autismespekterforstyrrelse. Overgangen er allerede krevende for de fleste barn, men det vil være spesielt for barn med ASF. Et kriterium ved autisme er å være sensitiv overfor forandringer (Martinsen, m.fl.2018). Dette inkluderer også at overganger kan være sårbare. Overganger fra et system til et annet er livsfaser, hvor det skjer ukjente hendelser som kan utvikles enten positivt eller negativt (Holmberg,1998). I systemteorien kalles det ofte økologiske overganger (Bronfenbrenner,1979). For elever med særskilte behov vil mange faktorer påvirke denne miljøforandringen, som en slik overgang innebærer. Det finnes ulike måter for å legge til rette for en god overgang. Dette kan være å involvere eleven så langt det er mulig og legge til rette i forhold til et godt samarbeid, det er kun to kriterier for å lykkes i en god overgang for elever med spesial behov (Holmberg,1998). Derfor ønsker jeg med denne oppgaven å finne ut hvordan tverrprofesjonelt samarbeid bør være for å bidra til at elever med autismespekterforstyrrelse skal få en god start i en nye omgivelser.

Bakgrunn for valg av tema er at jeg jobber som vernepleier i en barnebolig, og i en avlastningsbolig for barn og unge. Der jobber jeg med barn som bl.a. har diagnosen autismespekterforstyrrelse. På barneboligen bor en 16 år gammel gutt med diagnosen dyp barneautisme. Han har startet på videregående skole i høst. Dette vekke interessen min for å forske mer på dette område. Jeg ser at det er viktig å øke kunnskapen og erfaringene for å kunne jobbe med barn som har diagnosen innen autismespekterforstyrrelse.

I tillegg til å være sensitiv for forandringer omfatter andre kjennetegn mangelfulle sosiale ferdigheter, dårlig sosial forståelse og avvikende sosial interesse (Martinsen, m.fl.,2018). Det kreves mye tid for planlegging og tilrettelegging i tett samarbeid med foresatte og pedagoger fra begge skolene for å gjøre overgangen best mulig for elever med autismespekterforstyrrelse. Selv om barn har fått samme diagnose varierer utfordringer fra person til person (Autismeforeningen,2020). Derfor må tiltakene være individuelt tilrettelagt (Martinsen, m.fl.,2018). Det er viktig å kartlegge tidlig opplæringsmålene til hver enkelt, slik at de kan føle mestring i opplæringen i hverdagen. Ifølge Martinsen, m.fl. (2018) har barn med autisme store vansker med å generalisere lærdom fra en situasjon til en annen. Det er viktig at pedagoger har god kunnskap om hvordan barn innen autismefeltet bør håndteres (Martinsen, m.fl.,2018).

1.3 Problemstilling

Problemstilling for denne oppgaven er formulert følgende:

Hva kan bidra til gode overganger fra ungdomsskolen til videregående skole for elever med autismespekterforstyrrelse?

1.4 Avgrensning

Autismespekterforstyrrelse (ASF)¹ er en omfattende beskrivelse av mennesker med en form for utviklingsforstyrrelse (Martinsen, m.fl.,2018). Det er kjent at overgangen kan være

¹ autismespekterforstyrrelse – bruker forkortelse senere i oppgaven ASF

vanskelig for alle, men spesielt for menneske med ASF. Innen denne gruppen er det en stor variasjon av funksjonsnivå og i utgangspunktet har jeg tenkt å avgrense oppgaven til personer innen autismespekter med dårlig språk- og kommunikasjonsvansker og/eller psykisk utviklingshemming, men alle artikler som jeg fant i forbindelse med overgangen fokuserer generelt på personer med spesielle behov og ASF. Men jeg vil prøve å trekke funnet mitt også til den gruppen som har mest utfordringer i autismefeltet.

For å konkretisere problemstilling har jeg formulert to underspørsmål:

- *Hva bør vektlegges i tverrprofesjonelt samarbeid med alle involverte parter?*
- *Hva er viktig for elever med ASF i overgangsfasen?*

1.5 Begrepsavklaring

Tverrprofesjonelt samarbeid omhandler i denne oppgaven, hvor samarbeid i overgangstiden er i fokus.

Med involverte parter menes alle som er involvert i samarbeid ved overgangsfasen. Det kan innebære avdelingsleder fra begge skoler, pedagoger, PPT, habiliteringstjeneste, helsepersonell, pårørende og verge.

Overgangsfasen belyser i denne oppgaven den overgangen fra ungdomsskole til videregående skole.

1.6 Egen forforståelse

Forforståelse er den ryggsekken vi bærer med oss inn i et forskningsprosjekt. Den består av erfaringer, hypoteser, faglig perspektiv og den teoretiske referanserammen før vi starter prosjektet (Malterud,2018). Min forforståelse var en viktig motivasjonsfaktor for å starte dette prosjektet og bestemte også tema til denne oppgaven. Basert på den praktiske erfaringen jeg har samlet, kan man kvalitetssikre ifølge Linde og Nordlund (2006) til å sjekke om egen forforståelse av problemområdet stemmer med brukerens, pårørende eller annet fagpersonale synspunkt. Overganger er alltid vanskelig, og en må bruke god tid på forberedelse, særlig med diagnose ASF. Linde og Nordlund (2006) skriver at forforståelse

er hvordan vi oppfatter det som skjer, og at det avhenger av oss selv, våre verdier og måten vi oppfatter verden på. En gjennomgang av andres beskrivelser og oppfattelser kan bidra til økt bevisstgjøring av egne holdninger og egen forforståelse, samt gir mulighet for endring av egen oppfatning.

Det er en stor utfordring hvordan man som fagpersonell kan tilrettelegge overgangen for elever med ASF for den enkelte og dermed bidra til en god opplevelse i overgangstiden. Den forforståelsen jeg har i forbindelse med overgangen er hvilken erfaring jeg har samlet, samt hvilken kunnskap jeg har tilegnet meg i løpet av min utdanningstid. Linde og Nordlund (2006) mener at det er viktig når man jobber med psykisk utviklingshemming er det behov for trygghet, struktur og forutsigbarhet. I denne sammenhengen vil jeg gjerne vite mer om, og deretter finne mer relevant faglitteratur og artikler som belyser temaet. Pga. de erfaringene jeg har samlet, kan både min forforståelse og hvordan jeg tolker artikler påvirke, samt hvilke faglitteraturer jeg velger til å bruke. Jeg vil være kritisk i bruk av min forforståelse i mitt funn, og etterspør det med etiske retningslinjer.

1.7 Oppgavens disposisjon

Her gjør jeg kort rede for hvordan og hvorfor jeg har valgt og disponert oppgaven slik. Jeg ta utgangspunkt å disponere oppgaven etter Malterud`s (2018) systematisk system som kalles IMRAD. Den presenterer den disposisjon med faste rekkefølge: Introduksjon, Method, Results and Discussion (Sollaci og Pereira,2004 i Malterud,2018). Jeg har innbygd en teoridel og en avslutningsdel.

Oppgaven består av 6 hoveddeler, **Kapitel 1** Innledning, **Kapitel 2** teoretisk bakgrunn, **Kapitel 3** metodebeskrivelse, **Kapitel 4** presentasjon av funn, **Kapitel 5** drøfting og diskusjon og **Kapitel 6** avslutning.

Innledningsvis i **Kapitel 1** presenterer jeg tema og bakgrunn og begrunnelse. Deretter blir problemstilling presentert og beskrevet avgrensninger, begrepsavklaring og forforståelsen. Til slutt ble det beskrevet hvordan oppgaven er oppbygget. **Kapitel 2** er det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Det bli beskrevet hva autismespekterforstyrrelser innebærer og hvordan bør man legge til rette på en god måte for denne gruppen. Overgangen vil jeg belyse med hjelp av Bronfenbrenners økologiske modell og tverrprofesjonelt samarbeid bli

belyst ved hjelp av PINCOM-modellen. **Kapitel 3** redegjøre jeg fremgangsmåten og metodevalg. Dette blir en litteraturstudie, der jeg presentere allerede eksisterende litteratur. Videre beskriver jeg hvordan jeg har gått fram i forhold til litteratursøk og beskrive kildekritikk. **Kapitel 4** presenterer jeg funnet mitt ut fra den 12 artikkel jeg valgte for å besvare problemstillingen. Deretter bli funnet diskutert i **Kapitel 5**. **Kapitel 6** er oppgavens avsluttende kapitel, der jeg sammenfatte oppgavens hovedfunn og presenterer med avsluttende kommentarer.

2.0 Teoridelen

Dalland (2020) mener at litteraturen som ble brukt i teoridelen er et hjelpemiddel for å avklare og definere begreper ut ifra problemstillingen. For å kunne svare på problemstillingen er det viktig å gjøre rede for teorien som har betydning for oppgaven.

2.1 Autismespekterforstyrrelse

Autismespekterforstyrrelse (ASF) er ifølge Martinsen, m.fl. (2018) en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse som påvirker de fleste sentrale utviklingsområder. Ifølge Diagnose-systemet ICD-10 består ASF av en gruppe lidelser preget av kvalitative abnormiteter i gjensidige sosiale interaksjoner og kommunikasjonsmønstre, og av begrenset, stereotyp, repeterende repertoar av interesser og aktiviteter. Denne gjennomgripende trekk ved individs funksjon er i alle situasjoner (WHO,2019). Alvorlighetsgrad varierer fra person til person og er dermed individuelt. Noen er oppegående og har godt verbalt språk og andre har svært alvorlig psykisk utviklingshemming og lite – eller ingen språk. ASF rammer de fleste sentrale utviklingsområder - persepsjon, kommunikasjon, sosialt samspill, sosial utvikling, kognitiv utvikling og utvikling av språk – og er dermed en gjennomgripende funksjonshemming som fører med seg belastninger og utfordringer på de aller fleste livsområder (Martinsen, m.fl.,2018). De tre hovedtrekkene som beskriver ASF kalles etter Wing (1988) de tre autistiske dimensjonene for «den autistiske triaden». Denne er:

1. omfattende språk- og kommunikasjonsvansker
2. spesielle utfordringer med å omgås andre mennesker
3. Merkverdige reaksjoner på omgivelsene (Martinsen, m.fl.,2018,27).

Ifølge autisforeningen (2020) er det store forskjeller hos personer i autismespekteret og kjennetegnene er:

- kvalitative avvik i evnen til gjensidig sosial interaksjon og kommunikasjon,
- begrensede eller snevre interesser,
- begrenset repertoar av aktiviteter,
- karakteristisk ensformig måte å gjøre ting på.

Tallet på autistiske barn har kraftig økt i det siste årene både i Norge og i Europa og regnes dermed ifølge NHI (2020) ikke lenger til en sjelden tilstand. Årsaken kan være ifølge Martinsen, m.fl. (2018) at det er bedre kjennskap om hva som er normal utvikling og hva som kjennetegner avvik fra utviklingen og samtidig kan dette forklares med bedre diagnostisering. Forekomsten etter ny forskningen regnes rundt 1–2% til befolkningen internasjonalt, og guttene er rammes 3–4 ganger hyppigere enn jenter (NHI,2020).

2.1.1 Klassifikasjonssystem

I Norge og det øvrige Europa samt i noen andre land i verden brukes ICD systemet. Dette er ifølge Helsedirektoratet (2021) den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og relaterte helseproblemer. Norge benytter seg fortsatt den 10. versjonen av ICD-kodeverket. Det har blitt utarbeidet en ny versjon (ICD-11) og blitt godkjent 2019 (Helsedirektoratet, 2021). Unntaket er USA som bruker DSM-system. DSM 5 systemet, er en diagnosemanual som brukes i USA, og som er utviklet av APA (American Psychiatric Association) i 1994. Denne diagnosen sammenfaller med diagnosemanualen som World Health Organization (WHO) bruker, ICD-10 (Martinsen m.fl.,2018).

ASF er et samlebegrep for flere diagnoser som ble kodet med **F84** som omhandler **gjennomgripende utviklingsforstyrrelser**. Kjennetegnet for denne gruppe lidelser er kvalitative avvik i sosialt samspill og kommunikasjonsmønster, og ved et begrenset, stereotyp og repetitivt repertoar av interesser og aktiviteter. Disse kvalitative avvikene er gjennomgripende trekk i individets fungering ved alle typer situasjoner (ICD-10,2020). Underkategorien i diagnosen er vist slik i følgende tabellen:

F84.0	Barneautisme
F84.1	Atypisk autisme
F84.2	Retts syndrom
F84.3	Annen disintegrativ forstyrrelse i barndommen
F84.5	Asperger syndrom
F84.9	Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse, uspesifisert (PDD-NOS)

(Martinsen, m.fl.,2018,28).

Diagnosen stilles på bakgrunn av en helthetsvurdering av symptomer, utviklingshistorie, observasjon, standardiserte intervju og evnetester. Autismeforeningen (2020) konkluderer

at grundige observasjoner og systematiske tiltaksarbeid er nødvendige for å stille diagnosen. Avvikene er gjennomgripende for den svakeste gruppen og varer ut livet.

2.1.2 Komorbiditet med ASF

Komorbiditet handler ifølge Øzerk og Øzerk (2020) om forekomsten av flere diagnoser samtidig. Diagnosen kan være kombinert med flere tilleggsvansker eller komorbide tilstander. Mennesker med ASF har en høyere forekomst av psykiske lidelser en befolkning til øvrig. Dem understreker viktigheten for en riktig diagnostisering for den gir forutsetning for å planlegge og gjennomføre tidlige og kvalifiserte intervensjonstiltak (Øzerk og Øzerk,2020). Dem understreker at god kunnskap om dette er særlig viktig for å legge hverdagen til rette for personer med ASF.

2.2 Opplæringsloven

Retten til opplæring og til spesialundervisning er en lovfestet, individuell rettighet (Tangen,2012). Dette innebærer at kommunen som har ansvar for grunnskolen og fylkeskommunen har ansvar for videregående opplæring, samt staten har en rettslig forpliktelse (Tangen,2012). Dagens opplæringslov gir alle elever mellom 15 og 18 år rett på videregående skole, dette gjelder også dem som har behov for spesialundervisning eller tilpasset opplæring (Rygvoid og Ogden(red),2014). I enkelte tilfeller er det mulig å utvidere dette i to år.

Skolens formål er at elevene skal utvikle kunnskap, dugleik og holdninger og gjenspeiler det samfunnet ønsker å ha (Opplæringsloven,1998, §1-1). Dette innebære at undervisning er tilrettelagt til deres forutsetninger og evner, samt elevene får mulighet til å utvikles faglig og sosialt. Det er kjent at elever med autisme trenger tilrettelegging og/eller spesialundervisning slik de skal lære og trives i fellesskapet (Statped,2018). Er tilrettelegging ikke tilstrekkelig for elevens evner og forutsetninger, har elever rett på spesialundervisning etter §5-5 i (Opplæringsloven,1998). § 5-1 i opplæringsloven (1998) sier at «Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning.» Det er viktig at innholdet til opplæringstilbudet eleven skal ha har realistiske læringsmål. «Elever som får spesialundervisning, skal ha det same totale undervisningstimetallet som gjelder andre elever», jf. §2-2 og §3-2. Opplæringsloven er veldig tydelig på hvilke rettigheter eleven har.

2.3 Planlegging og tilrettelegging til en god start

Det finnes ingen enkel oppskrift på hvordan man kan skape gode og smidige overganger mellom ulike skoleslag for elever, uansett funksjonsevne. Alle overgangen er generelt vanskelig for alle og må være derfor godt planlagt. Dette gjelder særlig barn med ASF eller andre funksjonshemninger. Personen med ASF har behov for god forberedelse til både små og store overganger, både faglig og sosialt, samt tiltakene blir individuelt tilpasset til hvert enkelt (Statped,2022). Det finnes store variasjoner i funksjonsnivå blant de som ha ASF, derfor er det viktig å tilrettelegge individuelt ved overganger. Det er viktig med stor grad av samarbeid mellom alle involverte parter (Munthe-Kaas,2010).

Ifølge Statped (2022) vil endringer i rutiner og møte med nye personer, omgivelsene og aktiviteter medfører stress og mangel på kontroll og oversikt for personer med ASF. Når elever går fra grunnskolen til videregående skolen legges ansvaret til fylkeskommunen. Derfor bør det etableres kontakt med kommunen og fylkeskommunen, og overgangen bør planlegges i god tid i tverrprofesjonelt samarbeid. Overganger handler om godt samarbeid og kommunikasjon, på tvers av institusjoner og etater. I følge av NOU (2010) er det stor variasjon i hvor godt overganger forberedes. Noen steder er arbeidet tilfeldig og avhengig av enkelt personers initiativ, mens andre steder sørger kommunen / fylkeskommunen for faste rutiner. Planen spesifiserer følgende:

- Tiltak som skal gjennomføres
- Tidspunkt for gjennomføring
- person eller institusjon som har ansvar for gjennomføring (NOU,2010,302).

Ungdommen må også få tidlig informasjonen om den nye skolehverdagen og forberedes på de endringene som kommer. Elever med ASF trenger mye veiledning basert på elevens interesser ferdigheter og læremessige forutsetninger. Det bør også ta hensyn til utfordringer og tilretteleggingsbehov. Statusen til individs funksjonsnivå bør derfor kartlegges og overføres til ny skole (Statped,2022).

2.3.1 Gode tiltak i overgangsfasen

Det er viktig å forberede eleven gradvis. Hospitering og besøk over tid til den nye skolen for å bli kjent blir mye brukt (Munthe-Kaas,2010). Det anbefales å se den nye område, aktuelle rom, møte nye kontaktlærere og får et innblikk i rutiner og den nye skolehverdagen (Statped,2022). Videre er det viktig at gode metoder og tiltak som har fungert godt tidligere, videreføres. Eksempler kan være gode undervisningsformer, selvstendighet, behov for støtte og særinteresser. Elever med stort hjelpebehov blir tatt opp på et utdanningsprogram. Elever som søker opptak på grunnlag av bestemmelsene om fortrinnsrett for elever med sterkt nedsatt funksjonsevne, tildeles som oftest samtidig plass i en spesiell skolegruppe. De fleste fylkeskommuner tilknyttet til utdanningsprogrammet et alternativt opplæringstilbud for elever som har behov for spesielt tilrettelagt opplæring (IOP). Dette kan f.eks. være ordninger som kombinerer skole og utplassering i arbeidslivet eller et tilbud med arbeidstrening, bo trening eller hverdagsferdigheter (Statped,2022).

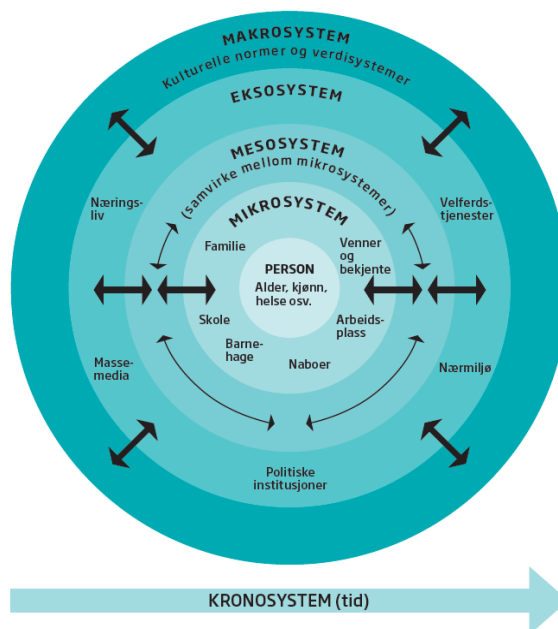
Videre er det viktig at dokumentasjon på andre ferdigheter som eleven har, blir videreført. Dette kan være ADL-ferdigheter som av- og påkledning og hvor selvstendig eleven er. Informasjonen kan videreføres på bilder, video eller tekstmateriale. En måte å dokumentere informasjonen for nærpersoner, er å fylle ut en Inventory of Potential Communicative Acts (IPCA). Dette er ifølge Statped (2022) et kartleggingsinstrument rettet mot mennesker med store kommunikasjonsvansker. Dette gir en oversikt over personens ulike kommunikasjonsuttrykk og kan bidra til å øke bevisstheten om personens ulike uttrykksmåter og om hva som uttrykkes. En kommunikasjonsplan vil være et viktig redskap for å skape forståelse hvor eleven befinner seg i den sosiale- og kommunikative utviklingen. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en kommunikasjonsplan for barnehage, som kan tilpasses til elever i videregående skoler (Statped,2022). Andre ting som bør dokumenteres ved overgangen er personlighet, mulighet til å delta, favorittaktiviteter og helsebehov.

2.3.2 Økologiske overganger

Til en teoretisk bakgrunn velger jeg Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell for å belyse den overgangen på økologiske tenkemåte. Ifølge Bø (2000) er Urie Bronfenbrenner en av de mest refererte og synlige utviklingspsykologer i USA. Hans økologiske

utviklingsmodell er ikke begrenset til barns utvikling, da modellen angir hvilke forhold som påvirker et menneske sosialt. Modellen bygger på en forståelse av individ og omgivelser i et vekselspill, hvor de er gjensidig avhengig av hverandre. Modellen inneholder hvert system roller, normer og regler som i stor grad bidrar til barnets utvikling. Han valgte tidlig en tverrfaglig tilnærming til forståelsen av utviklingen av et menneske. Bronfenbrenner beskriver de skjæringspunkter mellom de biologiske, psykologiske og vitenskapsdisipliner, slik disse har innvirkning i menneskes utvikling (Bø,2000).

I sitt hovedverk *The Ecology of human development. Experiments by nature and design* (1979) sammenfatter han mylderet av innvirkningsfaktorer i et oppvekstmiljø til en forståelig helhetsmodell. Han beskriver forskjellige vekselvirkningsprosesser som en dynamisk og gjensidig prosess. Bronfenbrenner oppfatter miljøet som en serie sammenhengende strukturer som den ene kjernen utgjør i den andre. Han beskriver det økologiske miljøet f.eks. som en babusjka-dokker, hvor den ene kan puttes i den andre. Nivåene han beskriver i modellen kalles mikro-, meso-, ekso og makrosystemet. Den innerste sirkel er den som påvirker oss mest, mens den ytterste setter kun de rammebetingelsene.

Figur 1: Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Bronfenbrenner,2005)

Mikrosystemet er den innerste sirkelen i systemet og påvirker personen mest over lengre tid og er tilgjengelig for kontakt. Dette bli også kalt den primærgruppe, fordi samhandling skjer ansikt til ansikt (Bø,2010). Det utgjør som regel i vestlige land foreldre, omsorgspersoner, søsken og andre slektninger som bor sammen med familien, skole fritidsklubb, vennene i nabolaget og lignende (Tetzchner,2012).

Mesostystemet består av forbindelsene mellom to eller flere mikrosystemer som barnet aktivt deltar i (Tetzchner,2012). Det betyr den relasjonen mellom påvirkningsfaktorer i mikronivået. Samfunnet verdier, regler og tilrettelegging vil ha betydning for skole og arbeid, og hvordan barn og foreldre (omsorgspersoner) påvirker hverandre (Bronfenbrenner,1979).

Eksosystemet beskriver faktorer som har indirekte påvirkning på individet. Barnet treng ikke være selv en del av, men som er viktige for familiens og barnets fungering. Dette kan omfattes foreldres arbeidsplass og sosiale nettverk, fjernere slektninger, foreldre til venner og lignende (Tetzchner,2012).

Makrosystemet er samfunnets institusjoner, som regjeringen, offentlige tjenester og lignende. Det beskriver ofte faktorer som er abstrakte, med en felles forståelse av samfunn og kultur innad samme kultur (Bø,2012). Dette omfatter også samfunnet lover, vaner og verdier av betydning for dem som skjer (Tetzchner,2012).

I tillegg til det fire systemene er kronosystemet som brukes for å forklare hvordan ulike livshendelser kan påvirke individet på ett eller flere av de øvrige nivåene. Dette har blitt lagt til senere for å legge til et tidsperspektiv (Bø,2000).

Folks sosiale relasjoner er bestemmende eller innvirkende i personens utvikling. Dette gjelder både sosialt moralsk og kulturelt. Bø (2000) mener at det er spesielt viktig for barn og opplever struktur og ensartede forventninger i det økologiske miljøet.

Bronfenbrenner definerer en økologisk overgang slik: «En økologisk overgang finner sted når en persons posisjon i det økologiske miljø endres som resultat av en forandring i rolle, setting eller begge» (Bronfenbrenner,1979). Man kan si at, en økologisk overgang finner sted, når en person beveger seg i en mesosituasjon til den andre. Dette kan være

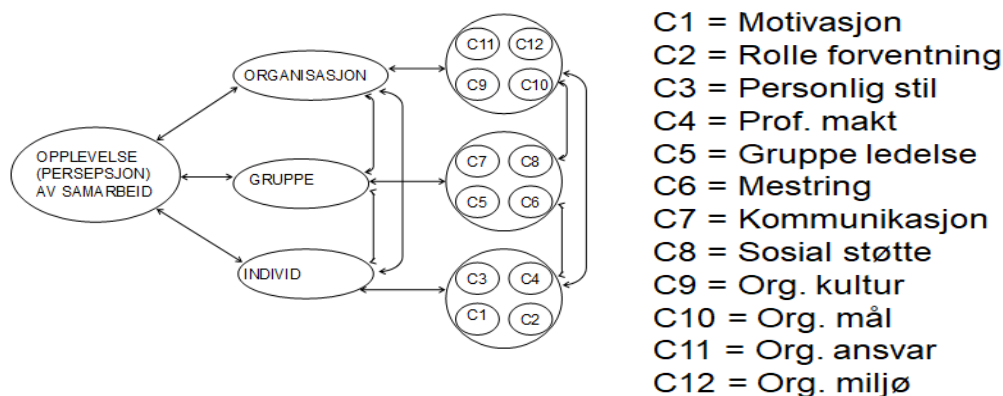
daglige forandringer eller livsforandringer som er mer gjennomgripende som f.eks. overganger til et nytt livsavsnitt. I en økologisk overgang er det mulighet for vekst, men samtidig kan det også være en sårbar fase med mulighet til både stagnasjon og feilutvikling (ibid). Mange forhold er derfor avhengig hvordan man reagerer på slike overganger: Hvilke følelser omgi dem, hvem er involvert og hvordan foregår det hele? Derfor må det forberedes på god tid på overgangen (Bø,2000).

2.4 Samarbeid mellom skolene og andre involverte fagpersoner

Samarbeid er en stor del i overgangsprosessen fra ungdomsskole til videregående skole for elever med ASF og vil være planlagt godt. I overgangsperioden er samarbeid satt sammen av flere ulike profesjoner og kan derfor kalles tverrfaglig eller tverrprofesjonelt samarbeid. Helsedirektoratet (2017) beskriver tverrfaglig samarbeid, eller tverrprofesjonelt samarbeid som en strukturert metode å arbeide på, som omhandler god kommunikasjon og samhandling for å nå mål som er satt. I denne sammenhengen kan også delta eleven selv (hvis det er mulig), pårørende eller verge samt behandler og/eller bistandsyttere. Videre mulige deltaker i overgangsperioden er samarbeid mellom de involverte skolen, PPT og habiliterings-tjeneste. I samarbeid i overgang fra ungdomsskole til videregående skole skal elevens beste være utgangspunkt og alle verdier, ritualer, hjelpemidler osv. bør formidle til den ny skole (NOU,2010). Skolen og andre fagfolk skal sammen med foreldre eller verge og omsorgstjenester legge til rette for å skape en god relasjon og dialog i samarbeid der det er snakk om elevens spesielle behov (NOU,2010). Hver enkelt innen profesjonen må være trygg på sin rolle og må kunne dele av sin kompetanse. Selv om samarbeid er godt planlagt, må de involverte parter være klar over at det kan oppstå utfordringer i samarbeid. Utfordringer som kan oppstå er f.eks. at man ikke har avsatt nok tid til overføring, samtaler eller besøk av de nye område eller det mangler informasjon av eleven og dens diagnose. Derfor er det viktig at gruppens verdier, begrepsforståelse og rolleavklaring innad i gruppen er avklart og samarbeid er målrettet. Ifølge Brask, Østby og Ødegård (2021) er at gruppe-medlemmene er bevisst på sin egen og andres kompetanse, samt at de støtter hverandre og ikke isolerer kompetansen til de enkelte profesjoner og se etter overlappende kompetanse som kan styrkes samarbeid. For at samarbeid i overgangsperioden skal skje på best mulig måte, er det viktig å planlegge hvem skal være med i gruppen og starte prosessen i god tid. En annen viktig aspekt i samarbeid er å involvere eleven selv så langt det er mulig.

2.4.1 Pincom-modellen

For å synliggjøre overgangen i tverrprofesjonelt samarbeid bruker jeg Pincom-Modellen som en refleksjonsverktøy. I modellen presenteres sentrale aspekter i det tverrprofesjonelle samarbeidet. Samarbeidspartner i overgangen kan være avdelingsleder fra begge skoler, pedagoger, PPT, habiliteringstjeneste, helsepersonell, pårørende og verge. Den kan anvendes til kartlegging av samarbeidet mellom de ulike profesjoner og være et utgangspunkt for dialog. I denne oppgaven velger jeg å fokusere på faktorene C2 Rolleforventning, kommunikasjon C7 og C12 Organisasjonsmiljø.

Figur 2: Opplevelser/konstruksjoner av samarbeid på tre nivåer (Ødegård,2006)

2.4.1.1 C2 - Rolleforventning

Willumsen (2012) beskriver konstruksjonsområdet rolleforventninger slik å forstå at når profesjonelle møtes kan de ha ulike forventninger til hverandre som samarbeidspartnere. De samarbeidspartnere i et team har forskjellig spisskompetanse. Derfor er det viktig å avklare ansvarsområde tidlig, for å unngå misforståelser og konflikter innad gruppen. Ifølge Willumsen (2012) kan uavklarte roller føre til at noen holder med på liknede eller parallelle oppgaver. Er ansvarsområdene tydelig avklart kan det bidra til effektiv organisering og sørge for at man får nyttiggjort de forskjellige profesjonenes kompetanse. Dette vil danne grunnlaget for et helhetlig tilbud som ivaretar eleven sine behov.

2.4.1.2 C7- Kommunikasjon

I et godt samarbeid er det viktig å ha en god kommunikasjon. Dette er et bindeledd i alt samarbeid. Når det er ikke tilstrekkelig kommunikasjon med alle involverte i gruppen kan

det viktige og relevante moment utelattes, og dermed forlenges prosesser og ulike behov blir ikke ivaretatt (Willumsen,2012). Blir alle medlemmene i teamet sett og hørt, vil det kunne føre til en gjensidig forståelse som bidrar til respekt og anerkjennelse. Dette vil påvirke samarbeidet mellom de ulike profesjonene, og eleven vil trolig føle seg ivaretatt og betydningsfull i teamet. Det vil være viktig å lytte til hverandre, slik alle ulike innfalls-vinklne kan brukes konstruktiv får å belyse elevens individuelle forutsetning. For å oppnå god og flyttende kommunikasjon sier Ødegård (2018) er det viktig å ta i betraktning hvilke kommunikasjonskanaler skal benyttes. Det kan være hemmende når det er mangel i kompatibilitet i informasjonsteknologiske verktøy mellom de ulike instanser.

2.4.1.3 C 12 – Organisasjonsmiljø

I overgangen fra ungdomsskolen til videregående skolen bli det involvert mange aktører i ulike etater og i to forskjellige skolesystem. Det kan være forskjellige ritualer i praksis i kommunen og fylkeskommunen og det må ta hensyn til overføringsrutiner og samarbeidsformer mellom de to forskjellige skolesystemer (Holmberg,1998). Samspill forgår mellom aktørene med ulike oppgaver og funksjoner. Dette skjer både på system- og individnivå, som har betydning i overgangsfasen (Holmberg,1998).

På systemnivå er det ansvaret for hvilket opplæringstilbud som gis. Det er viktig å ivareta elevens rettigheter til likeverdig opplæringstilbud og spesialundervisning. Ifølge Holmberg (1998) er samspillet mellom aktørene kompleks, fordi ansvaret er plassert på ulike nivåer i utdanningssystemet med forskjellige oppgaver, funksjoner, interesser og prioriteringer. I tillegg kommer det avveininger i spesialpedagogiske faktorer. Derfor kan overganger for elever med spesielle behov utvikler seg svært forskjellig og har dermed betydning for kvaliteten på overgangen (Holmberg,1998).

På individnivå er det personen selv. Hvis eleven skal få nytte av opplæringstilbudet, er det viktig å ta utgangspunkt i elevens individuelle behov for tilrettelegging av tilbudet.

Ansvarlig for oppfølging at eleven får den hjelp og støtte i skolen er elevens foresatte. Hvordan eleven og/eller foresatte oppleve denne overgangsfasen, og om disse erfaringene samsvarer med deres forventninger og ønsker og behov er en forutsetning når kvaliteten i overgangsfasen vurderes (Holmberg,1998).

3.0 Metode

En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder (Vilhelm Aubert, 1985, i Dalland, 2020, 53).

Det har blitt framstilt en problemstilling, som kan bestemme hvilken metode som kan brukes for å besvare problemstilling. Angående tidsbegrensning og omfanget av studie har jeg valgt en generell litteraturstudie.

3.1 Litteraturstudie

Denne studie bli en kvalitativ forskningsmetode. En kvalitativ metode tar ifølge Daland (2020) sikte på å fange opp mening og opplevelser som ikke la seg talfeste eller måle. I starten vil jeg se om jeg finner aktuelle bøker og artikler som handler om tema «autisme og skoleovergang» både nasjonal og internasjonal. Jeg vil se om det er blitt mye forskning i forbindelse med overgangen til videregående skole for elever med ASF. Det viste seg at jeg måtte utvide søket mitt for generelle overganger for både personer med ASF og utviklingshemming. Målet for litteraturstudie er ifølge Dalland (2020) å få et bilde ut ifra allerede eksisterende litteratur. Vi har f.eks. en forforståelse over en situasjon, men vår egen forforståelse kan være begrenset, og da er det viktig å være åpen for nye innspill og tanker for å se nye perspektiver rundt tema hva man vil undersøke fra allerede eksisterende litteratur.

3.1.1 Datainnsamling

Det har vært en lang prosess med å finne nok og relevante artikler som vil hjelpe meg å besvare min problemstilling. Prosessen startet allerede i høsten 2021. Det har vært mange forskjellige kombinasjoner av søkeord både på norsk og engelsk. I PICO-skjema (*vedlegg 1*) har jeg framstilt søkeord og kombinasjoner. Avslutningsvis førte søkeaksjonene (*vedlegg 2*) til 16 artikler og 12 av dem skal være behjelpelig for å svare på min problemstilling.

Til starten har det vært noen usystematisk søk i google scholar og Oria. Der fant jeg en del andre masteroppgaven, som jeg hentet meg tips i deres litteraturliste. Jeg fant allerede to

aktuelle forskningsartikler på denne måten som viste seg veldig nyttig for besvarelsen til min problemstilling.

Etter hvert utvidet jeg søke mitt mer systematisk. Databasene i helsefag som ble benyttet var Oria, Medline, google scholar, IDUNN, PsychInfo, Eric, Embase og PubMed. Disse databasene ble prioritert som er spesielt sterk på faglitteratur som har til del åpen tilgang og gratis for alle. Siden det var veldig begrenset med norsk litteratur bli det benyttet en del engelske søkeord. Avgrensninger var at artikler var skrevet fra 2015 og artikler. Det viste seg at de fleste relevante artikler er internasjonale forskningsartikler fra USA, Frankrike, Australia og England. Det norske artikkel som var relevant i oppgaven er dessverre eldre og muligens en svakhet i oppgaven. Siden det var vanskelig å finne nok litteratur for overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole utvidet jeg søket mitt til generelle skoleoverganger. Jeg fant flere artikler som beskrevet skoleoverganger fra videregående skole til eventuelt arbeidsliv eller studiegang. Etter jeg leste gjennom artikler vurderte jeg at det var nyttig å ha med i oppgaven som beskrevet overgangsprogrammer som kan benyttes. En videre mulig svakhet er at overgangen blitt beskrevet generell for elever med ASF.

3.2 Kildekritikk

Alle artikler som er med i oppgaven er fagvurderert samt jeg vurderte artikler etter Malterud's (2018) sjekklister for kritisk lesning av kvalitative studier. Hun sier at man kan bruke sjekklister for å skape en metaposisjon til eget prosjekt. Kun en brosjyre som beskrevet godt overgangen til forskjellige skoleslag er ikke fagvurderert, men jeg ser den allikevel godt egnet for oppgaven, siden den beskriver godt overgang fra både fagpersonell, pårørende og personen selv som eksempler. Artikkelen er allerede skrevet i 2010 men allikevel relevant for oppgaven. Dessverre var det ikke mulig å finne nye norsk litteratur som belyser overgangen fra ungdomsskolen til videregående skolen, derfor er det tre norske artikler eldre enn det internasjonale artikler. De meste av stoffet jeg brukte i oppgaven er skrevet i nye tid, noe som kan gi økt validitet. Videre kan det være en fordel å sammenligne den nye og den litt eldre litteraturen som man kan se utviklingen i feltet. Videre er jeg bevist på min egen forforståelse kan farge tolkninger av stoffer som jeg fant.

4.0 Resultat: Forskningsartikler / Datagrunnlaget

Kun få studier har undersøkt overgangsbehovene fra ungdomsskolen til videregående skoler til elever med autismspekterforstyrrelse eller fordelene med spesifikke støtter. Det finnes ingen studie spesifikk for mennesker med ASF og dyp utviklingshemming. Derfor har jeg utvidet søket mitt til overgangen generell til den gruppe og spesialundervisning og/eller individuell tilrettelagt opplæring i videregående skole. De fleste studier baserer seg på mennesker med ASF som fungerer litt «bedre» i hverdagen og livsmestring, men de belyser allikevell hvilken utfordringer som kan oppstår ved overgangen. Samtidig inkluderte jeg også noen studier som hadde fokus på utviklingshemmende og/eller personer med spesiell behov. De nasjonale studier som jeg har inkludert er litt eldre, men allekvell relevant for å belyse problemstilling, samtidig kan jeg ser om det har skjedd noe utvikling på feltet. De internasjonale artikkel er hovedsaklig fra Australia, England, Frankrike, Storbritannia og USA. Der blitt videregående skole definert mer som utdanningsprogramm eller høyere skole. Datagrunnlaget for oppgaven er følgende studier:

4.1 Artikkel 1 – Kvalitet i overgangen

Studie fra Holmberg (1998) er en norsk studie som dokumenterer hvordan overgangen for elever med spesielle behov bli praktisert. Studie er allerede over 20 år gammelt, men jeg mener allikevell at det er relevant for min oppgave, siden det forklarer hvordan overgangen blir oppdelt og praktisert i Norge. Overgangen deles inn i to faser. **Forberedelse fase** og **oppfølgingsfase**. Disse fasene kan deles inn i fire hovedaktivitetene:

søknad – kartlegging, rapportering og grunnkursvalg

tilrettelegging – plassering på skolen, kontaktetablering og organisere tiltak

oppstart – bli kjent, igangsettelse, kartlegge og tilrettelegge tilbudet

oppfølging – gjennomføre, evaluere og justere tilbudet, ny søknad

(Holmberg,1998).

Denne artikkel synliggjøre det godt når og hvilke aktører som bli involvert i overgangsprosessen, derfor tenker jeg er det nyttig å ha det med som en oversikt:

Forberedelsesfasen		Overgang	Oppfølgingsfasen	
GRUNNSKOLENS UNGDOMS-TRINN		↔	VIDEREGÅENDE SKOLE	
Høst 10. klasse	Vår 10. klasse	sommer	Høst Grunnkurs	Vår grunnkurs
SØKNAD - kartlegging - rapportering - grunnkursvalg	TIL RETTE- LEGGING - plassering på skolen - kontaktetablering - organisere tiltak	Ventetid ↔	OPPSTART - bli kjent - igangsette, kartlegge og tilrettelegge tilbud	OPPFØLGING - gjennomføre, evaluere og justere tilbudet - ny søknad
AKTØRER <i>Begge skoleslag, særlig ungdomsskolen:</i>	AKTØRER <i>Begge skoleslag, særlig ungdomsskolen:</i>	↔	AKTØRER <i>Begge skoleslag, særlig videregående skole:</i>	AKTØRER <i>Videregående skole:</i>
Elev/foresatte Klassestyrer/lærere Spesialpedagog/ rådgiver/PPT	Elev/foresatte Klassestyrer/lærere/ spesialpedagog/ rådgiver/PPT/OT		Elev/foresatte Klassestyrer/ Lærere/spesial- pedagog/ Rådgiver/PPT/ OT	Elev/foresatte Klassestyrer/ Lærere/spesial pedagog/ Rådgiver/PPT/ OT

Figur 3: oversikt over de ulike oppgavene og aktører som er involvert i overgangsfasen

Oversikten gir et overblikk at det bør være mange brikker på plass, for at overgangsfasen skal bli god (Holmberg,1998). Dette krever et tett tverrprofesjonelt samarbeid, som PINCOM-modellen synliggjør i det forskjellige faser.

Studie er en eksploderende studie for å skape en breddeperspektivet. Det har blitt gjennomført en kartleggingsundersøkelse og kildestudiet. De ulike tilnæringsmåter som ble benyttet var en kombinasjon av kildestudier, spørreskjemaer, intervjuer og en kassstudie.

Resultatet viser at det er behov for mer forskning i sektor. De sentrale aktørene i denne overgangsfasen befinner seg i ulike stillinger i det to skolesystemene. Det er av stor betydning for godt samarbeid med fokus på rolleforventning, god kommunikasjon og organisasjonsmiljø med andre etater og på tvers av skoleslag (Eilertsen,1997, Holmberg og Kokkersvold,1998). Det er behov for et overgangsprogram (Holmberg,1998).

4.2 Artikkel 2 – Fokus på overganger mellom ulike skoleslag

Kontinuitet, forutsigbarhet og struktur er trolig nok de tre viktigste kriteriene som beskriver hvordan behovene til elever med funksjonsnedsettelse skal være ivaretas (Munthe-Kaas, 2010). Forskningen viser at det er mangel på kontinuitet i overgangene som virker lite forutsigbar. Denne studie viser 12 rapotagjene som viser enkelte strategier som kan redusere utfordringene som den enkelte kan møtes. Jeg fokuserer kun to eksempler som belyser overgangen fra ungdomsskole til videregående skole.

Eksempel fra Vegard som har diagnose downsydrom med store lærevansker, samt begrenset verbalt språk, men relativt god språkforståelse viste hva som bør gjøre i overgangsprosessen, at den skal være et suksessopplevelse. Overgangsprosessen har allerede begynt tidlig (når han gikk i 9. Klasse). Han ble alltid med inkludert i prosessen og skoleopplegg blir tilrettelagt etter Vegards behov og premisser, slik at han kan føle mestring. De hyppige møtene i ansvarsgruppen som i mange år har arbeidet spesielt med Vegards skoletilbud som var en viktig faktor for hans gode overgangsprosess fra ungdomsskolen (Munthe-Kaas,2010). Et videre tiltak som også fungerte godt i denne sammenheng var at en av lærere laget en perm til Vegard. I permen var det bilder av alle lærerne han skulle ha det første året på videregående (Munthe-Kaas,2010). Vegards overgang ble med andre ord mest individbasert tilrettelagt. Det vil sier at miljøet rundt som ble beskrevet i Bronfenbrenners utviklingsmodell (1979) sto i fokus.

Et annet eksempel handlet om ei 19 år gamle jente som har hatt to overganger etter at hun sluttet på ungdomsskole i 2007. Hun gikk først to år på Melhus videregående skole. Selv om overgangen fra ungdomsskolen var godt planlagt, ble ikke hverdagen på programfaget mat- og restaurantfag som forventet. Guro søkte seg derfor over til Øya videregående skole høsten 2009. Guro har diagnosen alvorlig epilepsi med hyppige anfall under søvn. Hun har utviklingshemning, kan gå med litt støtte, men er avhengig av rullestol til forflytning. Til tross for sitt manglende talespråk gir hun klart uttrykk for at hun er glad i livet, liker å trene og har et læringspotensial. Guro fikk innvilget brukerstyrt personlig assistanse (BPA) da hun skulle begynne på ungdomsskolen.

I dette eksempel var brukerstyrt personlig assistanse et viktig verktøy for å skape en god overgang mellom ulike skoletrinn. Enhetsleder Randi er opptatt av at denne ordningen gir

den enkelte mulighet til å få med seg en voksen de kjenner videre i skoleløpet. - Guros foreldre var aktive pådrivere i denne prosessen. BPA fungerte spesielt godt for henne - ettersom hun mangler talespråk og dermed har vanskeligheter med å formidle sine behov. I tillegg til å ha BPA på skolen, har Guro flere personlige assistenter på fritiden.

4.3 Artikkel 3 - Effekt av tiltak for å lette livsoverganger

Mange foresatte har gitt uttrykk for at overganger er vanskelige og koordinering mellom ulike instanser svikter. Derfor har Bufdir gitt oppdraget for å undersøke effekt for tre forskjellige tiltak for å lette livsoverganger for barn og unge med funksjonsnedsettelse. Den første så på tiltak for å styrke sosiale ferdigheter og kommunikasjonsferdigheter, den andre på tiltak rettet mot å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter og den tredje på tiltak for å styrke ferdigheter for å mestre hverdagen bedre (Wollscheid og Hammerstrøm,2012).

I studieresultat fra Wollscheid og Hammerstrøm (2012) blir de tre relevante systematiske oversikter av moderat kvalitet identifisert. Oversikten har gitt altfor svakt kunnskapsgrunnlag for å kunne konkludere om tiltak for å lette livsoverganger for unge med funksjonsnedsettelse har noen effekt. Resultatene fra de kvantitative studiene som pekte i positiv retning fikk heller ikke støtte fra funnene i de kvalitative studiene (Wollscheid og Hammerstrøm,2012). Problemstillingen i denne oversikten var veldig bred og inkluderte alle mulige tiltak for målgruppen, både på individ- og systemnivå. Imidlertid ble det identifisert kun systematiske oversikter som inkluderte studier av tiltak på individnivå, med ett unntak, som var tverrfaglige tiltak ("Collaborative Service Delivery"). Tverrfaglige tiltak involverer flere aktører på tvers av disipliner, for eksempel skole, yrkeshabilitering og andre tjenester, som arbeider sammen for å styrke elevenes planleggings- og koordineringsferdigheter.

Det er en sammenheng mellom gode overganger tidlig i barndommen og vellykkede overganger senere i livet (Rous og Hallam,2006). Det er derfor viktig å identifisere forskning om effektive tiltak for å lette slike overganger for disse ungdommene.

4.4 Artikkel 4 - Overgangen fra grunnskole til videregående skole

Overgangen fra grunnskolen til videregående sier Mandy, m.fl. (2015a) er et stort økologisk skifte som byr betydeleig sososiale, emosjonale, faglige og organisatorische utfordringer. I studie blir beskrevet endring og kontinuitet for barn med ASF i overgangen fra grunnskole til videregående skole. Det blir målt nivåer av psykopatologi, adaptiv funksjon ved selv-, foreldre og lærer-rapport det siste året på grunnskolen og det første periode i videregående skole. Artikkel sier at i Storbritania og Nord-America mottar barn med ASF utrolig sin utdanning i ordinær skole, noe som gjenspeiler en inkluderings-politikk. Dette fordi å fremme rettighetene til mennesker med spesielle behov (Mandy, m.fl.,2015a). Erfaringer, samt bevis fra noen empiriske litteraturen, tyder på at det fleste barn med ASF møter betydlige utfordringer i vanlige skolemiljøer. I storbritannia og USA er barn som går fra grunnskolen til videregående skolen ca. 11 til 12 år. Videregående skolen krever større akademisk og sosial uavhengighet fra sine elever. Elevene blir undervist fra flere lærer og må dermed også skifte rom, derfor innebærer overgangen fra ungdomsskole til videregående skole et stort økologisk skifte, noen som stiller mye krav til barns sososiale, intellektuelle og organisatoriske kapasiteter. Dette innebærer et stort utfordring for elever med ASF (Mandy, m.fl.,2015a). En undersøkelse fra Tobin m.fl. (2012) tok intervju med foreldre før og etter barn med ASF fullførte overgangen. Disse foreldrene rapoterte mye frykt og angst for barnets evne til å møte de sosiale og akademiske kravene fra videregående nivå og menes at støtte under overgangen var ikke tilstrekkelig nok. Derfor hadde Mandy, m.fl. (2015a) som mål i denne studie å tilby den første empiriske redegjørelse for overgangen fra grunnskolen til videregående skole i en ordinær utdanning for barn med ASF. Et første skritt er å gjøre et grundig beskrivelse av skoletransaksjon til å forbedre støtte og kan dermed til slutt fremme mer inkludering i en ordinær utdannelsen sier Mandy, m.fl. (2015a). Klinikere og lærer som arbeider med barn med ASF under skoleovergangen, bør være klar over at selvom barn har merked av «høyfungerende» ASF vil sannsynlighvis ha betydelig støttebehov og at disse strekker seg langt utover deres kjerneautistiske vanskeligheter. Det kreves mer forskning for å belyse hvilke prossesser som fremmer vellykket overgang for personer med ASF, slik at det kan utnyttes til å veilede manuelle intervensjoner (Mandy, m.fl.,2015a).

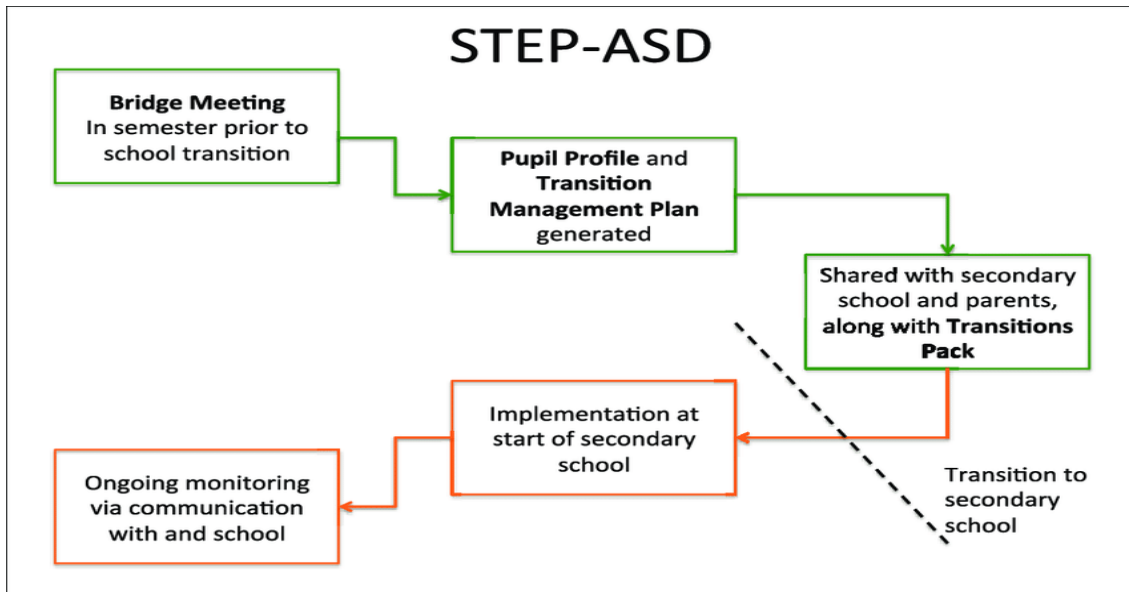
4.5 Artikkel 5 – Lette overgangen til videregående opplæring for barn med ASF (evaluering av den systematisk programm)

Siden det er blitt dokumentert at overgangen for elever med ASF er vanskelig og er preget av høye nivåer av emosjonelle atferdsvansker er det blitt utviklet en systematisk manualisert skoleovergangsintervensjon i profesjonsutdanning for autismespektrumforstyrrelse (STEP-ASD).

Indikasjoner med sosiale ferdigheter, fleksibilitet, følelseregulering, akademisk oppnåelse, angst og mobbing er veldig vanlig blant mennesker med ASD og dette innebærer også at overgangen fra ungdomsskole til videregående skole kan være spesielt vanskelig for elever på det autistiske spekteret (Mandy, m.fl.,2015b). Dette blitt støttet fra Tobin m.fl. (2012) i kliniske observasjon og rapporter om foreldre. ASF er en livslang nevrodevelopmental tilstand som forekommer 1% av befolkningen (Baird, m.fl.,2006). Mennesker med ASF bli i større grad definert av deres styrker så vel som deres vanskeligheter (Mandy, m.fl. 2015a). De fleste av det autistiske spekteret har flyttende språk og en IQ over det intellektuelle funksjonshemmingsområde (Developmental Disabilities Monitoring Network Overvåkingsår, 2010 Principal Investigators and Centers for Disease Control and Prevention (CDC),2014), og mange viser spesifikke kognitive styrker som er direkte relatert til deres ASD (Howlin m.fl.,2009; Meilleur, m.fl.,2014). Politikken med å inkludere personer med ASF i ordinær utdanning er utformet for å fremme likestilling. Tidligere forskning antyder behovet for en intervensjon mellom ulike etater for å støtte behovet av elever med ASF ved overgangen fra primærskolen til videregående skolen (Mandy, m.fl.,2015b).

STEP-ASD ble utviklet på grunnlag av klinisk erfaring, fokusgruppearbeid med foreldre og konstulasjon med lærere og miljømedarbeider. Programmet blit utviklet for å redusere risikoen for emosjonelle og atferdsproblemer hos elever med ASF som gjør overgangen til videregående skole. Kjerneprinsippet av STEP-ASD blitt utviklet av Bronfenbrenners utviklingsmodell, som fokuserer på miljøet i samspill med individ (Bronfenbrenner, 1979). STEP-ASD-programm skal redusere emosjonell og atferdsmessig feiltilpasning ved å tilpasse skolemiljøet før, under og etter overgangen for å foreberede passformen mellom individuell med ASF og deres utdanningsmiljø (Mandy, m.fl.,2015b).

STEP-ASD -Programm

Figur 3: Prosessen med STEP-ASD intervensjonen

STEP-ASD-intervensjonen er avbildet i figur og involverer følgende stadier:

1. Det blitt avholdt et bromøte sommer før overgang. Dette ivaretas av barna, foreldre, en tildelt fagperson fra både grunn- og videregående skole og en STEP-ASD-medarbeider. Under denne ansvarsmøte identifiseres barnas behov, basert på materialer fra overgangspakken skapes strategier for å støtte overgangen.
2. Etter møte utvikles en individualisert plan og elevprofil av STEP-ASD-arbeider.
3. Overgangsplanen og elevprofilen deles med sekundærskolen før overgangen. Overgangspakken har som mål å gi støtte og veiledning til skoleansatte i den ny skole for å støtte barna.
4. Implementasjon av STEP-ASD strategier skjer ved starten av videregående skole
5. STEP-ASD arbeidere søker å fremme overholdelse av overgangsstyringsplanen ved å gjennomføre overvåkingssamtale til skoleansatte i løpet av det første året i videregående skole.

Denne studie er et pilotstudie som vil se om STEP-ASD er gjennomførbar og akseptabel for lærerne. De fleste lærerne rapporterte, at STEP-ASD var en nyttig program som hadde innvirkning i barnet skoleovergangen. De fleste synes at overgangspakken var oversiktlig og brukervennlig og informativ. Materialet kunnes effektivt deles med alle skoleansatte. Over 90% sa at de ville anbefale STEP-ASD til andre pedagogiske fagfolk.

4.6 Artikkel 6 – ASF overgang til sekundær: en positiv opplevelse

Hensikten med denne studie er å undersøke positive erfaringer til overgangen fra primær til sekundær skole for elever med ASF. Studien vedtok en styrkebasert tilnærming. I samsvar med robusthetsteorien gjør rammeverket det mulig for forskere å vurdere hvordan individer kan oppleve positive resultater til tross for vanskeligheter som er forbundet med ASF-diagnosen. Denne studie står i kontrast for å fokusere på det positive. Andre studie sier Neal og Fredericksen (2016) har en tendens til å fokusere på problemer. Forfatteren valgte ut deltakeren som overgangen ble ansatt som en suksess. Det blitt gjennomført en semistrukturert intervju. Analyse av intervjuet blitt en induktiv tilnærming med hjelp av analysekriterer fra Braun og Clarkes (2006) sekstrinnmodell.

Resultater: Studien skillers relatert til deltakerens erfaring i før og etter overgangen.

Oppdelingen vil jeg synliggjør under i en tabell:

Før overgangen	Etter overgangen
tema 1: følelser	Tema 3: positive opplevelser
	Oppfatninger av sekundær
	Jevnealdre og vennskap
tema 2: opplevelser delt i familie	Lærer
	Tema 4: preget av endring
	Miljø
	Skolesystemer
	Pensum

Tabell 1: delt i før og etter overgangen

Funnene av studie representerte at overgangen til sekundærskolen ikke nødvendigvis forverrer vanskeligheter ved elever med ASF. Studien viste at barn med ASF verdsetter forutsigbarhet (Frith,2003) og i denne studie satte barn verdi på organisasjonsnivå, struktur og rutine. Selvom at særinteresser er ikke en spesielt trekk i diagnostikk til ASF, men det er generelt akseptert at barn med ASF har ofte spesielle talenter og interesser. Det ser ut som at det er åpen for økende resurser i videregående skoler for å støtte barn i forhold til sine særinteresser (Neal og Fredericksen,2017).

4.7 Artikkel 7 – Overgang til skole for barn med ASF

Selvom Marsh, m.fl. (2017) fokuserte sin studie ved overgangen til skolen, anse jeg denne studie allikevell som relevant for oppgaven. Dette fordi kjernen i undersøkelse er på skoleberedsskap, foreldre og lærerers skoleoverganger, forventninger og utgifter, individuelle faktorer som påvirker skoleovergangen og skolebaserte intervensjoner (Marsh, m.fl.,2017), som jeg allerede fant i studie fra Nuske, m.fl. (2018) som undersøkte overgangen fra ungdom- til videregående skole med samme kriterier. Denne studie undersøkte både overgangen til skolen og fra en skole til annen skole. Det viste seg at det er en vis sammenheng, mellom tidligere og senere overganger (Nuske, m.fl.2018).

Det har blitt vist at barn med ASF står overfor flere utfordringer ved skoleovergangen, spesielt med sosial samhandling. Det er nødvendig for viderutvikling og implimentering av spesifikke skolebaserte intervensjoner for å maksimere suksessen i skoleovergangen.

Mest fokus i denne studie legge jeg ved foreldre og lærere overgangsforventninger og erfaringer. Temaer i disse var «barnebesøk, foreldreinformasjon, lærerdeling, plasseringsidentifikasjon, beslutningsstøtte, sending av lærer, støtteidentifikasjon, evaluering, administrator, besøk, kundestøtte og motpartsforberedelse" (Marsh, m.fl. 2017,188). Disse studiene viste også konsekvent at foreldre, omsorgspersoner, førskole- og grunnskolelærere sterkt støtter alle disse praksisene for å overføre barn med ASF til grunnskole. Dessverre, mens alle relevante interessenter anser denne praksisen som viktig, rapporterer lærerne at få av disse praksisene faktisk implementeres i det virkelige liv. En studie fra Quintero og McIntyre undersøkte 96 foreldre og lærere av barn med nedsatt funksjonsevne, hvorav 19 hadde ASF. De fant at lærerne hadde vesentlig større bekymring for barn med ASF om overgang til barnehage enn de hadde for barn med andre funksjonsnedsettelse. Mens foreldre og lærere, spesielt førskolelærere, var svært involvert i overgangsprosessen for alle barn med funksjonsnedsettelse, var overgangspraksis generiske og sjelden individualisert til hvert barns spesielle behov. Foreldre rapporterte at barnehagelærere engasjerte seg i noen bosettingspraksiser i begynnelsen av skoleåret, men implementerte ikke overgangspraksis med pågående overgangsprogrammer eller regelmessige møter (Marsh, m.fl.,2017).

Kun et studie har undersøkt spesifik basert på ABA et intervensjonsprogramm. Denne studie antydte at atferdsbaserte intervensjonsprogrammer ikke kan gi barn med ASF de

sosiale ferdighetene de trenger for å sosialisere seg med sine jevnealdre i primærfaglig skolen. Men selv om disse atferds- og undervisningsbaserte skolebaserte intervensjonsprogrammene ser ut til å forbedre ferdighetene på en rekke områder for skolesuksess, for eksempel læring og kognisjon, atferd og adaptive levederdigheter, ser de ikke ut til å rette seg mot inkludering og sosialisering (Marsh, m.fl.,2017).

4.8 Artikkel 8 – foreldres perspektiver og erfaringer

Studie fokuserer på foreldres perspektiver og erfaringer for elever med ASF ved overgangen fra primær- til sekundærskolen, med spesielt fokus på samarbeid. Samtidig vil forfatteren også diskuteres foreldrenes erfaringer av en forskningsbasert overgangs praksis, som blitt skissert i Kohlers taksonomi. Studie fra Tso og Strnadová (2017) håper å bidra til å øke bevisstheten om hvordan kan man best støtte studenter med ASF og deres familier i overgangsprosessen.

Mange foreldre sier at overgangen medfører angst og depresjonen hos elever med ASF. Personer med ASF kan også oppleve sensoriske og psykiske problemer. Dermed er overgangen, som nødvendiggjør bevegelse fra en skole til en annen avvikende for de med ASF som de forstyrrer deres foretrukne struktur og rutine. Ettersom har det vist seg at overganger ha innflyttelse på studentenes akademiske suksess, sosiale relasjoner og mental helse (Rodus m.fl.,2005) og dermed er det viktig at overganger for studenter med ASF er så effektive som mulig.

Studien inkluderte 15 foreldre som deres barn med ASF gjennomførte overgangen fra ungdomsskole til videregående i en ordinær skole. Deltakerer opplevde ulike nivåer av foreberedelser til overgangen fra grunnskolen til videregående skole. Forberedelse varrierte veldig fra kun en orienteringsbesøk til flere besøk i løpet av året. Mange mener at overgangs støtte og god overgangsplanleggingen har størst betydning at en overgang kan lykkes (Tso og Strnadová,2017).

De tilgjengelige støtten inneholder bl.a. en eller flere besøk av videregående skoler i løpe av året. Det har blitt dokumentert forskjellige opplevelser. En rekke foreldre opplevde dette kun som orientering i en solid overføringsprogram (Tso og Strndová,2017) og to foreldre dokumenterte at det var kun en omvisning og «det var ikke nok». Kun en foreldre

rapporterte om en utvidet overgangsprogramm der barnet møtte alle sine lærere, satt i klasser og hadde fått tildelt samme plass i alle rom for å gi kontinuitet. Foreldrene var imponert over at det var mulig å gi eleven så mye individuell hjelp og støtte (Tso og Strnadová,2017). Denne ene eksemplet viste at hva som hører til at overgangen for barn med ASF skal lykkes. Der begynte allerede første samtalen mange år før barna skal gå over til videregående skole. Dette er uforenlig med det forskningsbaserte programområdet i Kohlers taksonomi som prioriterer å ha tilstrekkelig tid og planlegging for overgang (Kohler og Felt,2003). Videre er det fra stor betydning med en god samarbeid mellom lærer og skoleansatte. Findingene fra denne studien fremhever betydning av effektiv tverrfaglig samarbeid som spekulert i Kohlers taksonomi. For at tverrfaglig samarbeid skal være effektiv, er det behov for klar bekreftede roller og ansvar (Beamish, Meadows og Davies,2012), koordinert og delt levering av overgangsrelaterte tjenester, og samarbeidsfinansiering og bemanning av overgangstjenester (Kohler,1996; Kohler og Field,2003). Videre er det fra betydning at skoleansatte hadde god kompetanse om elever med ASF samt foreldre får opplæring i overgangsprosessen, som samsvarer med Kohlers taksonomi-program. Kun et foreldre krevde at elever med ASF skulle være eksplisitt involvert med i overgangsplanlegging, for å fremme elevens selvbestemmelse, noe som er en avgjørende del av studentfokuset planlegging (Tso og Strnadová,2017). Kohlers anbefalte taksonomi var irregulert og inkonsekvent, spesielt i område studentfokuset planlegging, tverrprofesjonelt samarbeid og programstruktur (Tso og Strnadová,2017).

4.9 Artikkel 9 – Overgang for ungdom med ASF

Studie undersøkte for første gang skoleforbindelsen mellom overgangen fra grunnskolen til videregående skole. I undersøkelsen deltok ei gruppe av 28 elever med ASF diagnose og ei gruppe av 21 elever uten ekstra behov for sammenlikning (Hebron,2017).

Goodenow (1993) definerer skolens tilknytning som «i hvilken grad elevene føler seg personlig akseptert, respektert, inkludert og støttet, eller andre i skolens sosiale miljø» (s. 80). Denne klare og konsise definisjonen er mye brukt i forskning (f.B. Oldfield, Humphrey & Hebron,2016) og har blitt vedtatt for denne studien. Skoletilhørighet blir ofte referert til ved hjelp av en rekke relaterte temaer som skolemedlemskap, skoletilhørighet, skolebevaring og skolemedvirkning. Selv om det sannsynligvis er noen forskjeller i definisjon mellom dem, er det også mange likheter. I en gjennomgang av skoletilknytningstiltak identifiserte Libbey (2004,281) syv konsistente temaer: "en elevs følelse av

tilhørighet og tilhørighet til skolen, enten elevene liker skolen eller ikke, nivået på støtte og omsorg for lærere, tilstedeværelsen av gode venner i skolen, engasjement i nåtiden og fremtidig akademisk fremgang, rettferdig og effektiv disiplin og deltakelse i utenom-faglige aktiviteter". Psykologisk følelse av skolemedlemsskap (PSSM) spørreskjema (Goodenow,1993) ble brukt i dette prosjektet, fordi det gir et tilgjengelig, utbredt og godt validert mål til skoletilknytting. På denne måten kan det fanges opp i hvilken grad en ung person føler seg tilhørig til sin skole (gjennom en kombinasjon av elementer som gir informasjon om hvordan personen føler seg forbundet, inkludert, akseptert og støttet i skolesammenheng) (Hebron,2017).

Resultat: Studenter med ASF rapporterte positive nivåer av skolevedlegg under overgangen selv om poengsummene deres var lavere enn de som vanligvis utvikler jevnaldrende. Gapet mellom de to gruppene ble betydelig redusert i det første året av videregående opplæring, med studenter i ASF-gruppen som rapporterte at skolevedlegget har blitt bedre; selv om det ikke var noen signifikante tegn til nedgang for begge gruppene det andre året. Det kan være mulig at overgangen kan være en positiv opplevelse for elever med ASF sier Hebron (2017). Videre bli det dokumentert at skoletilhørighet for elever med ASF sammenlignet med jevnaldrende bli lavere og dermed viktig for en kontinuerlig overvåking og støtte under videregående opplæring er nødvendig (Hebron,2017).

4.10 Artikkel 10 «Ødelagte broer» skoleoverganger for elever med ASF

Nuske m.fl. (2018) har gjort en systematisk litteraturstudie og har undersøkt tidligere forskning på hvilke overgangsvansker elever med ASF kan oppleve ved overganger til skolen og fra skole til skole. Undersøkelsen omfatter 10 studie om overgang til grunnskolen og 17 studier til videregående skole. Data som blitt brukt er fra fire kontinenter (Nord-Amerkika, Europa, Afrika og Australia).

Denne gjennomgangen syntetiserer forskningsfunn om *vanskelighetene* som skoleoverganger utgjør for elever med autismespektrumforstyrrelse og deres foreldre og lærere, og *strategiene* som brukes for å støtte elever og foreldre under skoleovergangen.

Fokus ved **strategiene for studenter** var (1) *planlegging* (besøke skole og bli inkludert i klassen), (2) *visuelle støtter* (bilder av lærere, kart over skole mv.), (3) *sosial støtter* (person eller område som barnet føler trygghet hos) og (4) *selvregulering* (strategier for å kontrollere atferd). **Strategiene hos foreldrene** var (1) *informasjon*, (møter, kontaktperson mv.), (2) *kommunikasjon*, (uformell kontakt med ny skolelærer før formelt møte), (3) *støtte* (støttegrupper mv.), og (4) *advokatvirksomhet* (at studentens behov ble innfridd og tilgang på ressurser). **Nøkkelpunktene hos lærere** var (1) *skolekarakteristikk*, (skoleplasseringer, skoleinkludering og distriktslogistikk) (2) *skole- / personalressurser* (kunnskap om overgang og om individuell kunnskap om ASF) og (3) *skole/personal-interaktivitet* (skole-hjemmesamarbeid og medarbeiderengasjement under overgangsprosessen (Nuske, m.fl.,2018).

I denne studie blitt det rapportert at elever med ASF sliter med angst og økt sosial press i overgangen til videregående skole. Foreldre er bekymret over barns trivsel, og lærerne streber etter å gi elever med ASF passende støtte (Nuske, m.fl.,2018). Videre handler det om familieressurser (foreldre med annet språk enn det som er i landet), og hvordan konfrontasjon med skolen kunne påvirke barnets skolegang. For skolen og lærerne var utfordringen å se hvilke ressurser som var mulige å benytte for barnets skolegang. Artikkelen omhandler opplevelsene av manglende kunnskap og å gi oppmerksomhet til elevenes individuelle behov. Studien belyser hvordan samarbeid med student og foreldrene innen skolen foregår.

De mest nyttige strategiene innebarer å hjelpe eleven, individualisere overgangsstøtte, klargjør overgangsprosessen tidlig for foresatte og fremme kommunikasjon både mellom sende- og mottaksskolene og skole og hjem (Nuske, m.fl.,2018).

4.11 Artikkel 11 – vellykket overgang for elever med ASF

Antakelse til overgangen fra grunnskolen til videregående skolen spiller en avgjørende rolle for elever med ASF. Det framvises at skoleovergangsprosessen er en langvarig prosess. Dette førte til spørsmålet om hvordan kan overgangen fra grunnskolen til videregående skole for elever med ASF gjennomføres med kortsiktige og langsiktige gunstige effekter. Derfor er det viktig å se på kriterier som definerer en vellykket

overgang. Fem aspekter legges til grunn i denne studie fra Richter, Popa-Roch og Clément (2018).

1. utvikle nye vennskap,
2. har bosatt seg så godt i skolelivet at de skapte ingen bekymringer for foreldrene sine
3. viste økende interesse for skolehverdagen
4. bli vant til sine nye rutiner i ny skole
5. opplever pensum kontinuitet (Evangelou,2008).

Disse kriteriene fungerte som retningslinje for denne studie. Selv om litteraturen ikke definerer hva en vellykket primær-sekundær overgang er, understreker Deacy, Jennings og O'Halloran (2015) at overgang er en lang prosess, noe som tyder på at omleggings-rammer starter allerede to år før skoleskiftet og fortsetter til ett år etter.

Ifølge litteraturen ville et nært samarbeid mellom elever, foreldre, grunnskolelærere, videregående lærere og andre involverte ansatte være ideelt. Likevel er dette ikke ofte tilfelle, på grunn av tidsbegrensninger, mangel på tillit eller administrative kamper (Deacy et.al.,2015, Dillon & Underwood,2012; Hamilton & Wilkinson,2016; Hebron,2017; Jindal-Snape et.al.,2006; Makin et al.,2017; Stoner et.al.,2007; Tso & Strnadová,2016). For å oppsummere er samarbeid mellom grunnskolen og videregående skole avgjørende for en vellykket overgang og må skje før, under og etter selve overgangen. Dette kan sikre læreplankontinuitet, som Evangelou et.al. (2008) navngir som en viktig faktor for en vellykket overgang. Tobin et.al. (2012) understreker også betydningen av kontinuitet, ikke bare i akademiske temer, men også når det gjelder støtte og kommunikasjon. Makin et.al. (2017) understreker betydningen av organisatorisk kontinuitet. Når studenten har gått inn på videregående skole, må alle relevante ansatte inkluderes i dette samarbeidet for å kunne jobbe som et team som kan gi konsistent støtte og kontinuitet for studenten i overgang. I Frankrike betyr dette regelmessig og konstruktiv kommunikasjon og samarbeid mellom lærere, skoleassistenter, tilsynsførere, og, hvis det er innebygd, ULIS-koordinatoren. Som utdanningsteam kan de gi stabilitet og orientering for studenten med ASF ved den nye skolen. Når overgangen er godt planlagt er følgende kriterer for en vellykket overgang fra grunnskolen til videregående skole følgende:

Academic prestasjonen fortsetter på samme nivå eller litt lavere.
Eleven er et respektert medlem av klassen.
Eleven og lærerne har et positivt forhold til hverandre.
Eleven kjenner det nye skolebygget og referansepersonene godt.
Samarbeids- og teamarbeidsorganisasjonen gir kontinuitet i læringsprosessen.
Lærere føler seg selveffektive og fornøyde i sitt daglige arbeid.
Foreldre er kjent med skolen og dens ansatte og ser det som et godt sted for barnet

Litteraturen viser at det er behov for forståelse og effektiv håndtering av denne fasen av skolekarrieren. Dette kan føre til konsekvenser for utdanningspolitikken eller endringer i utdanningssystemet for bedre å støtte elever med ASF under overgangen til videregående skole (Hebron,2017).

Denne litteraturgjennomgangen utviklet kriterier for en vellykket overgang fra grunnskole til videregående skole for barn med ASF basert på den eksisterende litteraturen. Disse kriteriene viser at en langsiktig systematisk tilnærming til overgangen, som inkluderer perspektivet til alle interessenter, er nødvendig. Ut fra disse kriteriene kan nye forskningsinstrumenter utvikles og legges til rette for videre forskning på den primære sekundærovergangen (Hebron,2017).

4.12 Artikkel 12 – sammenhengen mellom ASF-egenskaper og vellykkene overgang til videregående skole

Mange studier viser at elever med ASF kan være sårbare under skoleoverganger, men det er lite kjent om hvordan AS-egenskaper påvirker overgangsresultater. I denne studie ligger 4 kriterier til grunn: 1. Livskvalitet 2. Akademisk prestasjon 3. Skolesammenhørighet og 4. Mental helse. Målet med denne studie var å undersøke hvordan ASF var forbundet med denne 4 overgangsresultater i et skolebasert Coimmitetsutvalg (Whelan, McGillivray og Rinehart,2020).

Studie var en prospektiv observasjonsstudie av et samfunnsutvalg av vanlige studenter som gjorde overgangen til videregående skole.

Avslutningsvis ble den hypoteiserte nedgangen i akademisk fremgang, QOL, skoletilhørighet og psykisk helse etter overgangen til videregående skole ikke støttet i denne

studien. Faktisk rapporterte studenter med høyere AS-egenskaper forbedret QOL og mental helse etter overgangen. Kjennetegn på både grunnskolemiljøet og ungdomsskolemiljøet så ut til å bidra til at elever med høye AS-egenskaper kunne avklares ved å videre undersøkes med et større og mer mangfoldig studieutvalg (Whelan, McGillivray og Rinehart, 2020).

Til tross for det lovende funnet at skoleovergangen ikke var så problematisk som forventet, fremhever den betydelige assosiasjonen av AS-egenskaper med lavere QOL, skoletilhørighet og mental helse høydepunkter. Behovet for at skolene er klar over at elever med subkliniske AS-trekk kan ha ukjente støttebehov som ikke blir oppfylt (Whelan, McGillivray og Rinehart, 2020).

5.0 Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte resultatene fra de 12 forskningsartikler fra kapittel 4 opp mot relevant teori fra kapittel 2 som inneholder bl.a. Bronfenbrenners utviklingsmodell og PINCOM-modell. Drøftingen tar utgangspunkt i oppgavens problemstilling:

Hva kan bidra til gode overganger fra ungdomsskolen til videregående skole for elever med autismspekterforstyrrelse?

5.1 Planlegging til overgangen

Mange studier viser at det er viktig å planlegge overgangen tidlig nok, slik ungdommen får tid til å bli kjent med den nye skolen. Det er viktig at eleven besøker skolen flere ganger i forkant og bli dermed mentalt forberedt. Dette viste også en studie fra Munthe-Kass (2010). I det eksempel fra Vegard gir mor den lange planleggingsperioden hovedæren for sin sønns gode overgang til videregående skole (Munthe-Kass,2010). Wollscheid og Hammerstrøm (2012) sier at det er en sammenheng mellom gode overganger tidlig i barndommen og vellykkede overganger senere i livet (Rous og Hallam,2006), derfor er det viktig å identifisere forskning om effektive tiltak for å lette slike overganger for barn og ungdommer med utviklingshemninger. Richter, Popa-Roch og Clément (2018) skulle undersøke hva en vellykket overgang kjennetegner, og de fant ut at overgangen bør starte tidlig og eleven bør inkluderes så langt det er mulig. Jeg fant ikke noen konkret tidspunkt når overgangsprosessen skal startes, men ut fra flere artikler kommer det fram at det har vært en stor fordel når overgangsprosesser starter ca. 1 til 2 år før eleven skal over til videregående skole. Det betyr at kontakt mellom begge skolene må etableres på et tidlig tidspunkt for å kunne lage en plan for tverrprofesjonelt samarbeid som er nødvendig for en god overgang, siden det er også to forskjellige skolesystemer (kommune og fylke) som krever et tett og kontinuerlig samarbeid. Dette kan gjøres i ansvarsgruppemøter, som eksempel fra Vegard i Munthe-Kaas (2010) vises. Samarbeidets kommunikasjonsflyt og informasjonsutvikling mellom instansene, samt respekt og kjennskap for hverandres arbeidsområder har betydning i overgangen (Willumsen,2012). Det er viktig at ansvarsområde i det ansvarsgruppe er klart definert og ungdommen/foresatte må også få tidlig informasjon om den nye skolehverdagen og dermed kan forberedes på de endringene som kommer. Elever med ASF trenger mye veiledning basert på elevens interesser

ferdigheter og læremessige forutsetninger. Det bør også tas hensyn til utfordringer og tilretteleggingsbehov. Statusen til individs funksjonsnivå bør derfor kartlegges og overføres til ny skole (Statped,2022).

5.2 Samarbeid

5.2.1 Tverrprofesjonelt samarbeid mellom involverte parter i lys av PINCOM-modellen

Hva bør vektlegges i tverrprofesjonelt samarbeid mellom lederer, ungdomsskolen, videregående skole og helsepersonell (evt. kommune)?

Alvorlighetsgraden av autisme kan variere fra barn til barn. De fleste barn med autisme vil ha behov for tilrettelegging og ekstra hjelp. Som bør ifølge Statped (2022) være individuelt tilpasset til det enkelte barns behov. Tilrettelegging krever godt samarbeid fra flere instanser utenfor ungdomsskole og videregående skole. Involverte parter er listet opp i en oversikt fra artikkel 1 i figur 3 fra Holmberg (1998). Dette framgår på systemnivå og her bli det planlagt hvilket opplæringstilbud som gis. Det er viktig å ivareta elevens rettigheter til likeverdig opplæringstilbud og spesialundervisning. Ifølge Holmberg (1998) er samspillet mellom aktørene kompleks, fordi ansvaret er plassert på ulike nivåer i utdanningssystemet med forskjellige oppgaver, funksjoner, interesser og prioriteringer. Det er av stor betydning for godt samarbeid med fokus på rolleforventning, god kommunikasjon og organisasjonsmiljø med andre etater og på tvers av skoleslag (Eilertsen,1997, Holmberg og Kokkersvold,1998). Dette er viktig å ta hensyn til. I mange artikler kommer det fram når overgangen skal være et «suksess» bør samarbeid mellom involverte parter starte tidlig og mange faktorer kan påvirke tverrprofesjonelt samarbeid. Neal og Fredericksen (2016) fremhever at samarbeid med andre fagpersoner kan spre evidensbaserte omstillingsstrategier og omforme de ansettes forventninger om en overgang vil være en negativ erfaring. Det er viktig å oppmuntre til en mer positiv fortelling – noe som barna verdsette i studie fra Neal og Fredericksen (2016) høyt. I eksempel fra Vegard i studie fra Munthe-Kaas (2010) spilte de ansvarsgruppemøtene en stor rolle for at overgangen gikk så bra. De hadde kontinuerlig møte spesielt om Vegards skoletilbud mange år før han skulle over til videregående skole. Spesielt i Vegards eksempel hadde

alle i arbeidsgruppen ansvar for å skrive om i sine respektive ansvarsområder i Vegards IP. Det har blitt koordinert og planen blitt sytt sammen. Resultat var veldig bra og blitt videreformidlet til de rette personene i videregående skole, som de hadde nytte av den (Munthe-Kass,2010). Dette var en viktig faktor for den gode overgangsprosessen. PINCOM-modellen fremhever at ansvarsområde bør være tydelig avklart, slik at det kan bidra til en effektiv organisering og man får nyttiggjort de forskjellige profesjonenes kompetanser (Willumsen,2012). Richter, Popa-Roch og Clément (2018) understreker dette også i deres litteratur at et nært samarbeid mellom elever, foreldre, grunnskolelærere, videregående lærere og andre involverte ansatte være ideelt. Likevel er dette ikke ofte tilfelle, på grunn av tidsbegrensninger, mangel på tillit eller administrative kamper (Hebron,2017, Tso&Strnadová,2016). For å oppsummere er samarbeid mellom grunnskolen og videregående skole avgjørende for en vellykket overgang og må skje før, under og etter selve overgangen.

5.2.2 Samarbeid med foreldre og/eller foresatte

I artikkel fra Marsh, m.fl. (2017) rapporterte førskolelærere bekymringer om manglende samarbeid med de andre involverte før og under skoleovergangen. Like viktig i prosessen er også lærer – foreldre/foresatte kommunikasjon. Marsh, m.fl. (2017) sier at det er en drastisk nedgang i foreldre-lærer kommunikasjonsmiljøer. Rollen til alle involverte parter bør tydeliggjøres i planen for samarbeidet og elevens plan for tilrettelegging. Samarbeid og tilrettelegging må ta utgangspunkt i at selv om barn med autisme har samme diagnose har de ulikt funksjonsnivå, ulike behov og forutsetninger (Martinsen, m.fl.,2016). Foreldrene bør derfor også inkluderes i samarbeidet. Artikkel fra Nuske, m.fl. (2018) beskriver foreldre og lærers opplevelser rundt overgangen til skole. Foreldres bekymringer i denne studie er fremmedgjøring og misnøye med overgangen. Videre handler det også om hvilke ressurser foreldrene ha (om de har en annen språk som det er i landet), og hvordan konfrontasjon med skolen kunne påvirke barnets skolegang. Andre problemstillinger som foreldre tok opp, var at undervisningspersonalet ikke var tilstrekkelig forberedt på å gi effektiv støtte til skoleoverganger for elever med funksjonsnedsettelse. Dette vises at det er en forutsetning med god kompetanse for pedagoger. Opplæringsloven (1998, §10-8) påpeker at det er skoleeiers oppgave å tilse at skolen har den kompetansen som trengs for å kunne undervise barn og unge med særskilt behov.

5.3 Overgangen i lys av Bronfenbrenners økologiske modell

- Hva er viktig for elever med ASF i overgangsfasen?

Overgangen fra grunnsopplæring til videregående opplæring sier Mandy, m.fl. (2015a) er et stort økologisk skifte som byr på betydelige sosiale, emosjonelle, faglige og organisatoriske utfordringer. Whelan, McGillivray og Rinehart (2018) anses denne overgangen en av de mest utfordrende overgangene som en elev vil møte i utdanningsreise med implikasjoner for livskvalitet, akademisk prestasjon, skolesamhørighet og mental helse. I en slik overgang forandrer individ status, rolle og livsfelt (Bø,2000). En økologisk overgang betyr mulighet for vekst, men det kan også være en sårbar fase med muligheter i seg for både stagnasjon og feilutvikling (Bø,2000). Overganger fra et system til det andre kalles ifølge Holmberg (1998) livsfaser, hvor det skjer nye og ukjente hendelser. Slike overganger åpner for nye hendelser som kan utvikles både positiv og negativ. I systemteorien kalles økologiske overganger (Bronfenbrenner,1979). Ut fra den modellen ser vi at samspillet preget av biologiske, psykologiske og sosiale forhold. Individet blir til i møtet med sine omgivelser og sine medmennesker. Hvordan omgivelsene er lagt til rette for, både i personens umiddelbare direkte miljø, eller i det ytre indirekte miljøet vil være med på å prege den enkeltes muligheter for vekst og personlige, emosjonelle, mentale og sosiale utvikling. Slik jeg tolker det som Bronfenbrenner (1979) og Bø (2018) beskriver om økologisk overgang, betyr en økologisk overgang at barnet endrer rolle og miljø på bakgrunn av de forberedelsene som ligger bak. Det betyr at samarbeid mellom begge skolene og foreldrene/foresatte, samt andre fagfolk har stor betydning for hvordan overgangen kan oppleves.

Mandy, m.fl. (2015a) mener at det kreves utredning av risiko- og beskyttelseeffekter som påvirker samspillet mellom individ og miljøet under skoleovergangen, for å belyse vanskeligheter på skolen som mennesker med ASF står overfor. Derfor har det blitt utviklet et overføringsprogram (STEP-ASD) som skal hjelpe til at overgangen for elever med ASF blir strukturert. Dette overføringsprogram (STEP-ASD) er basert på Bronfenbrenners utviklingsmodell. Studie fra Mandy, m.fl. (2015b) rapporterte om programmet var nyttig og hadde innvirkning i barnets skoleovergang. De fleste (foreldre og pedagoger) syns at overgangspakken var oversiktlig og brukervennlig og informativ. Materialet kunnes effektivt deles med alle skoleansatte. Over 90% sa at de ville anbefale STEP-ASD

til andre pedagogiske fagfolk (Mandy, m.fl.2015b). Dette programmet er dessverre kun utviklet for elever med ASF som fungerer lit bedre. Om dette program er anvendbar for barn med både ASF og psykisk utviklingshemming er tvilsom. Derfor tenker jeg har det vært nyttig å utvikle også et program for elever med mer støttebehov.

For elever med ASF vil en rekke faktorer påvirke den miljøforandring som en slik overgangen vil innebære. Holmberg (1998) hevder at det har et stort betydning å legge til rette for barn og unge med ASF er godt forberedt til å håndtere overgangen godt. En måte å gjøre overgangen til en suksess på er å involvere eleven i størst mulig grad. Dette understreker den viktige rollen barn kan spille for å bidra til utformingen av hensiktsmessige og individualiserte intervensjonsplaner, som står i råd med dagen regjeringsagendaen, som legger stor vekt på å fremkalle medbestemmelse i sitt egen liv (Neal og Fredericksen,2017).

5.4 Individuell tilrettelegging og god kompetanse

Noen studier viser at å lykke overgangen er det viktig med individuell tilrettelegging. Det er fare for at det stilles for mye krav i forhold til hvert enkelt kan mestre. Det er ifølge Øzerk og Øzerk (2020) viktig at eleven føler mestringsfølelse, som kan støtte selvtilliten.

Mange studie henviste at overgangsvansker for elevene med ASF blir definert som angst i tillegg til utfordringer i sosiale sammenhenger. Neal og Fredericksen (2017) understreker i forbindelse med funn som identifiserer høy angst som en barriere for en vellykket overgang (Evangelou,2008). Derfor vil utøvere som støtter barn med ASF i løpet av den overgangsperioden har nytte av en detaljert forståelse av forebyggende tiltak som brukes til å redusere angsten ved dette spesifikke tidspunktet. Statped (2022) påpekte også viktigheten med dokumentasjonen på ferdigheter som eleven har, og blir dermed videreført på enten bilder, video eller tekstmateriale. En kommunikasjonsplan vil være et viktig redskap for å skape forståelse over hvor eleven befinner seg i den sosiale- og kommunikative utviklingen. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en kommunikasjonsplan for barnehage, som kan tilpasses elever i videregående skoler (Statped, 2022). Andre ting som bør dokumenteres ved overgangen er personlighet, mulighet til å delta, favorittaktiviteter og helsebehov. På denne måten har elever med ASF

mulighet til å vise skoletilhørighet. Dette undersøkte Whelan, McGillivray og Rinehart (2020) at noen skoler kan med dette bidra til økt trivsel. Dette blir også støttet av studie fra Hebron (2017) som sier at en positiv følelse av skole-koblethet er et viktig element i elevens trivsel. St.meld. *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen* (Kunnskapsdepartementet,2016) sier at tidlig innsats kan avhenge av pedagogenes kompetanse om elevens utvikling. Tidlig innsats er viktig for elever med spesielle behov, samtidig er det viktig for ekstra støtte og omsorg i deres utvikling. BPA kan hjelpe til med overgangen, for den enkelte. Dette vises også eksempler fra Munthe-Kaas (2010) om Guro som fikk innvilget brukerstyrt personlig assistanse (BPA) da hun skulle begynne på ungdomsskolen. Dette førte videre til videregående skole, og det viste seg til en ideelt «bindeglid». Forskningsartikkelen til Nuske, m.fl. (2018) rapporterte fra foreldre «Mangel på kunnskap om og oppmerksomhet til studentens individuelle behov». (Nuske, m.fl.,2018,14). Pga. denne kunnskapshullene følte foreldrene at barna deres ikke mottak de individualiserte modifikasjonene de det trengte for å lykkes i skolehverdagen. Dette blir også understreket fra studie av Holmberg (1998,77) at 41% av lærer svarte at de hadde mindre bra kompetanse i videregående skole. Derfor tenker jeg er det viktig å øke kompetansen i videregående skolen for elever med ASF. De tre viktigste kriteriene som beskriver hvordan behovene til elever med ASD skal være ivaretas er ifølge Munthe-Kaas (2010) kontinuitet, forutsigbarhet og struktur.

Kun en studie fra Mandy, m.fl. (2015a) hevder at barn med ASF i Storbritania og Nord-America mottar sin utdanning i ordinær skole, noe som gjenspeiler en inkluderingspolitikk. Dette fordi å fremme rettighetene til mennesker med spesielle behov (Mandy, m.fl.,2015a). Dette samsværer med norske skolepolitikk for inkludering i skolen. Dette innebærer ifølge Udir (2022) at alle elever skal ha tilhørighet til en klasse og ta del i fellesskapet så langt det er mulig. Det er viktig for å anerkjenne og verdsette mangfold av elever, og for å se på mangfoldet som en berikelse og ressurs (Udir,2022). Et første skritt er å gjøre en grundig beskrivelse av skoletransaksjon til å forbedre støtten og kan dermed til slutt fremme mer inkludering i en ordinær utdanning sier Mandy, m.fl. (2015a). Klinikere og lærer som arbeider med barn med ASF under skoleovergangen, bør være klare over at selv om barn har kjenetegn «høyfungerende ASF» er det også nødvendig med betydelig støttebehov og at disse strekker seg langt utover deres kjerneautistiske vanskeligheter.

6.0 Avslutning

Målet med denne litteraturstudie var å belyse hva som kan bidra til gode overganger fra ungdomsskolen til videregående skole for elever med autismspekterforstyrrelse. I utgangspunktet har jeg tenkt å se på gruppe i autismefeltet som fungerer lavere. Men dette viste seg å være vanskelig, slik det fleste funn var spesialisert generell på autismefeltet og/eller barn med særskilt behov. Derfor omformulerte jeg problemstillingen generell til elever med ASF. Allikevel vil jeg ikke utelukke at funnet gjelder også dem som fungerer lavere.

Funnene viser at det er viktig å starte overgangsprosessen tidlig nok og kartlegge behovene individuelt i denne gruppen. Det er et godt stykke arbeid før den praktiske virkeligheten har nådd den utdanningspolitiske intensjonen. Det finnes kun et overføringsprogram innen feltet (STEP-ASD). Kjerneprinsippet av STEP-ASD blitt utviklet av Bronfenbrenners utviklingsmodell, som fokuserer seg på miljøet i samspill med individ. Programmet er utviklet for personen innen autismefeltet som fungerer bedre. Jeg tenker at det kan være en fordel å utvikle et spesielt overføringsprogram også for elever innen autismefeltet som har større utfordringer både innen kommunikasjon og atferdsvansker. Dette ble også understreket fra Holmberg (1998) som konkluderte at det er behov for et overgangsprogram. Her bør man prioritere den tverrprofesjonelt samarbeid med alle aktive aktørene og ansvaret må være avklart, slik det ble beskrevet i PINCOM-modellen. Videre er det viktig at omgivelsene er tilpasset individet, slik at gapet blir mindre. Det vil si at læreplanen er tilpasset eleven i en Individuell opplæringsplan (IOP) og brukes pedagogiske tilnærminger som kan skille seg fra den ordinære klasseromsundervisningen.

Når overgangen er godt planlagt og tatt hensyn til individet og godt tilrettelagt, kan overgangen være en positiv opplevelse. For å utføre oppgaver i forbindelser med overgangen for elever med spesielle behov og/eller ASF, er det en forutsetning at alle involverte har god kunnskap og ferdigheter i forhold til de oppgavene som skal utføres (Holmberg, 1989), samt eleven føler seg inkludert og føler skoletilhørighet. Kontinuitet, forutsigbarhet og struktur er trolig nok de tre viktigste kriteriene som beskriver hvordan behovene til elever med funksjonsnedsettelse skal være ivaretas (Munthe-Kaas, 2010).

7.0 Litteraturliste

Autismeforeningen (2022) i Norge. *Autismespektret – en kort innføring.*

[Autismespekteret – en kort innføring - Autismeforeningen i Norge](#) (lest, den 18.02.2022)

Brask, Ole David, May Østby og Atle Ødegård. 2021. *Den profesjonelle hjelperrollen, en refleksjonshåndbok for studenter og utøver innen helse- og sosialfag.* Bergen: Vigmostad & Bjørke AS

Bronfenbrenner, Urie. 1979. *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design.* Massachusetts: Harvard University Press

Bø, Inge. 2000. *Barnet og de andre. 3. utg.* Oslo: Universitetsforlaget

Dalland, Olav. 2020. *Metode og oppgaveskriving. 7. utgave* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Hebron, Judith S. 2017. *Skoleforbindelse og overgang fra grunnskole til videregående skole for ungdom med autismespekterforstyrrelser.* Storbritannia: University of Leeds
British Journal of Educational Psychology

[Brit J of Edu Psychol - 2017 - Hebron - School connectedness and the primary to secondary school transition for young.pdf](#) (lest, den 16.03.2022)

Linde, Sølvi og Inger Nordlund. 2006. *Innføring i profesjonelt miljøarbeid, systematikk, kvalitet og dokumentasjon. 2. utgave.* Oslo: Universitetsforlaget

Malterud, Kirsti. 2018. *Kvalitative Forskningsmetoder for medisin og helsefag. 4. utgave.* Oslo: Universitetsforlaget

Mandy, Willian, Marianna Murin, Ozlem Baykaner, Sara Staunton, Robert Cobb, Josselyn Hellriegel, Seonaid Anderson and David Skuse. 2015.a) *Overgangen fra grunnskole til videregående skole i ordinær utdanning for barn med autismespekterforstyrrelse.* London: Research Department of Clinical, Educational and Health Psychology, University

[The transition from primary to secondary school in mainstream education for children with autism spectrum disorder \(sagepub.com\)](#) (lest, den 01.04.2022)

Mandy, Willian, Marianna Murin, Ozlem Baykaner, Sara Staunton, Robert Cobb, Josselyn Hellriegel, Seonaid Anderson and David Skuse. 2015.b) *Lette overgangen til videregående opplæring for barn med autismespektrumforstyrrelse: En evaluering av systematisk overgang i utdanningsprogram for ASF (STEP- ASD)* London: Research Department of Clinical, Educational and Health Psychology, University
[Easing the transition to secondary education for children with autism.pdf](#) (lest, den 04.03.2022)

Martinsen, Harald, Sylvi Storvik, Ellen Kleven, Terje Nærland, Katrine Hildebrand og Kathrin Olsen. 2018. *Mennesker med autismespekterforstyrrelser (ASD) – Utfordringer i tiltak og behandling*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Marsh Annabel, Vanessa Spagnol, Rachel Grove og Valsamma Eapen 2017. *Overgang til skole for barn med autismespektrumforstyrrelse: en systematisk oversikt*. Sydney: Cooperative Research Centre for Living with Autism [transition to school for children with autism spectrum disorder A systematic review.pdf](#) (lest, den 04.03.2022)

Munthe-Kaas, Bitten. 2010. *Elever med nedsatt funksjonsevne. Fokus på overganger mellom ulike skoleslag*. Oslo: Norsk Forbund for utviklingshemmede i samarbeid med Sørlandet kompetansesenter [NFU_Overganger\(1\).pdf \(naku.no\)](#) (lest, den 24.02.2022)

NOU. Norges offentlige utredninger. 2010. *Mangfold og mestring, Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet hentet av: [NOU_2010: 7 \(regjeringen.no\)](#) (lest, den 29.03.2022)

Nuske, Heather Joy, Elizabeth McGhee Hassrick, Briana Bronstein, Lindsay Hauptman, Courtney Aponte, Lynne Levato, Aubyn Stahmer, David S Mandell, Peter Mundy, Connie Kasari and Tristram Smith. 2019. *Broken bridges—new school transitions for students with autism spectrum disorder: A systematic review on difficulties and strategies for success*. USA: National Autistic Society <https://escholarship.org/uc/item/9bd8z9jr> (lest, den 18.01.2022)

Opplæringslova. 1998. *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen*. LOV-1998-07-17-61. Tilgjengelig fra: [Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa \(opplæringslova\) - Lovdata](#) (lest, den 30.03.2022)

Richter, Mechthild, Maria Popa-Roch & Céline Clément. 2019. *Vellykket overgang for elever med autismespekterforstyrrelse: en systematisk litteraturgjennomgang*. Strasbourg: Journal of Research in Childhood Education
<https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1630870> (lest, den 04.03.2022)

Rygvold, Anne-Lise og Terje Ogden (red.). 2014. *Innføring i spesialpedagogikk. 4. utg.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Statped. Statlig spesialpedagogisk tjeneste. 2020. *Autisme og overganger*. Holmestrand: [Autisme og overganger | www.statped.no](#) (lest, den 21.01.2022)

Tangen, Reidun. 2012. Retten til utdanning for alle. Kap. 5. I.E. Befring, Edvard og Reidun Tangen (red.). 2012. *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Damm AS

Tetzchner, Stephen v. 2012. *Utviklingspsykologi 2. utg.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Tso, Michelle & Iva Strnadová. 2017. *Elever med autisme som går fra grunnskole til videregående skole: foreldres perspektiver og erfaringer*. International Journal of Inclusive Education, 21:4, 389-403
<https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1197324> (lest, den 07.03.2022)

Whelan, Moira, Jane McGillivray og Nicole J. Rinehart. 2020. *Sammenhengen mellom autismespektrumegenskaper og vellykkende overgang til vanlig videregående skole i et australsk skolebasert utvalg* Springer Science og Business Media LLC
[the association between autism spectrum traits and the successful transition.pdf](#) (lest, den 04.03.2022)

Willumsen, Elisabeth (red.). 2012. *tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget

World Health Organization. WHO. 2019. ICD-10 Tilgjengelig fra URL:
[ICD-10 versjon:2019 \(who.int\)](#) (lest, den 28.03.2022)

Wollscheid, Sabine og Karianne Thune Hammerstrøm. 2012. *Effekt av tiltak for å lette livsoverganger for barn og unge med funksjonsnedsettelse*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten [effekt-av-tiltak-for-a-lette-livsoverganger-for-barn-og-unge-med-funksjonsnedsettelse.pdf](#) (lest, den 25.02.2022)

Ødegård, Atle. 2018. “Konstruksjoner av tverrprofesjonelt samarbeid” i *Tverrprofesjonelt samarbeid, et samfunnsoppdrag*, redigert av Elisabeth Willumsen og Atle Ødegård, 113-130. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget

Øzerk, Meral og Kamil Øzerk. 2020. *Autisme og pedagogikk. En teoretisk og metodisk håndbok. Utvidet 2. utg.* Oslo: Cappelen Damm AS

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1 - PICO-skjema

Hvem (P) diagnose	Hva (I)	Hvor/Når/Sit. (C)	Erf./opplev./resultat
Autism* ADS, ADF Funksj* Utviklingsh* Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse PDD	Tverrprofesjonelt samarbeid Tverrfaglig planlegging	Overgang	Skole grunnskole videregående skole
Autism* Autism spektrum disorder ADS, ADF Disability developmental disabilities Pervasive developmental disorder PDD	Interprofessional cooperation/ Collaboration Interdisciplinary planning	Transition	School Elementary school secondary school / Highschool / college

8.2 Vedlegg 2 – Søkematrise

Dato	Database	Søkeord og kombinasjonsord	Avgrensninger	Antall treff	Leste	Utvalgt
07/01-2022	Oria	Autism* ELLER ADF ELLER ADS OG Tilretteleging ELLER opplæring ELLER veiledning ELLER undervisning OG skole	Artikler	51	3	2
07/01-2022	Medline	Autism* AND highschool OR primary school OR school OR preschool AND transition	2010 - current	115	6	4
17/01-2022	Google scholar	Autism spectrum disorder og overganger	2010 - current	532	10	1
17/02-2022	IDUNN	Autism* OG skole	-	26	2	0
28/02-2022	Psychinfo	Autism* AND highschool OR primary school OR school OR preschool AND transition AND interprofessional cooperation	2015 - current	10	3	2
17/03-2022	ERIC	Transition to secondary school AND autism'		8	6	3
21/03-2022	EMBASE	Autism* og transition og school	2015 – current Artikler	132	12	4
21/03-2022	PubMed	Autisme og skoleoverganger		45	2	0

8.3 Vedlegg 3 oversikt over valgte artikler

8.3.1 Artikkel 1 – Kvalitet i overgangen fra grunn- til videregående skole

Artikkel 1: Norge (National)	Holmberg, Jorun Buli. 1998. <i>Kvalitet i overgangen fra grunnskole til videregående skole for elever med spesielle behov – delrapport 3 en kartlegging av skolens arbeid med overgangen fra grunnskole til videregående skole for elever med spesielle behov, og hvordan elevene selv opplever denne overgangen.</i> Oslo: utdanningsvitenskaplig fakultet
Hensikt	Bakgrunnen for dette forskningsprosjektet var å skaffe mer dokumentasjon omkring ulike sider ved overgangen fra grunnskolen til videregående skole for elever med spesielle behov. Hensikten med kildestudie, spørreundersøkelse og intervjuene var å få innsikt i hvordan det i utdanningssystemet ble lagt til rette for samarbeid i forbindelse med denne overgangen og hvordan opplever elever denne overgangen.
Metode	Dette er en eksplorative studie for å skape en breddeperspektivet. Det er blitt gjennomført en kartleggingsundersøkelse og en kildestudie. De ulike tilnæringsmåter som ble benyttet var en kombinasjon av kildestudier, spørreskjemaer, intervjuer og en kasusstudie. For å få tak i breddeperspektivet ble det benyttet spørreskjemaundersøkelser i datainnsamlingne. Det har blitt innsamlet data fra fire nivåene: 1. Internsjonsperspektiv 2. Strukturperspektive 3. Praksisperspektive og 4. Erfaringsperspektive
Utvalg/ Deltaker	Forskjellige informantgrupper: Rektor, dem spesialpedagogiske ansvar på skolen, Klassestyrer/lærer, elever som har spesielle behov,
Resultat/ Hovedfunn	Funnene gir en breddeoversikt og er muligens ikke oppsiktsvekkende, men kan gir grunnlag for mer forskning på dette feltet. Konklusjonen etter gjennomføring i denne kartleggingsundersøkelse er det behov for flere intensive studier som har fokus på «de gode overgangsmodellene».
Kvalitet	Utdanningspolitiske retningslinjene var en overordnet prinsipp i denne studie. Fagfellevurdert
Etikk	Alle etiske retningslinjer er inneholdt etter norske lover.
Relevans	Til tross for at denne forskningsprosjektet er gamelt, er denne studie først og fremst en norske studie og den fremstiller veldig tydelig hva som er viktig i overgangsfasen fra forskjellige synspunkter. Denne studie er en stor berikelse for å besvare min problemstilling.

8.3.2 Artikkel 2 – Fokus på overganger mellom ulike skoleslag

Artikkel 2: Norge (national)	Munthe-Kaas, Bitten. 2010. <i>Elever med nedsatt funksjonsevne. Fokus på overganger mellom ulike soleslag</i> . Oslo: Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) NFU Overganger(1).pdf (naku.no)
Hensikt	Denne studie skal viser noen strategier som kan redusere utfordringene som den enkelte kan møtes i skoleoverganger. Hvilken strategie som velger kan variere fra sted til sted.
Metode	Dette er en eksempelsamlingen der i alt 12 elever – tre på hvert skoletrinn blitt dokumentert i skoleovergangen.
Utvalg/ Deltaker	3 ungdommer med forskjellige behov bli rapotert i forskjellig skoleoverganger.
Resultat/ Hovedfunn	I denne reportagen har alle rett på en individuell plan (IP). Formålet med IP er «å bidra til at tjenestemottakeren får et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud”. En IP skal ...” kartlegge tjenestemottakerens mål, ressurser og behov for tjenester på ulike områder, samt å vurdere og koordinere tiltak som kan bidra til å dekke tjenestemottakerens bistandsbehov”. Det er viktig med samarbeid ved overgangen på tvers av sektorene og en forutsetning at hjelpeapparatet virker.
Kvalitet	Reportagen er ikke fagfellevurdert, men jeg anse dette allikevell for nyttig å ha med i oppgaven, siden det er godt skrevet etter Malteruds skjekklister
Etikk	Etiske retningslinjer er inneholdt etter lover
Relevans	Rapotagen kan bidra til å belyse skoleovergangen på en positiv måte. Det bli benyttet forskjellige strategier for å hjelpe elever ved overgangen til forskjellige skoletrinn. Jeg tenker at denne norske repotasje kan bidra til å belyse og besvare min problemstilling i denne oppgave.

8.3.3 Artikkel 3 - Effekt av tiltak for å lette livsoverganger

Artikkel 3:	Wollscheid, Sabine og Karianne Thunde Hammerstrøm. 2012. <i>Effekt av tiltak for å lette livsoverganger for barn og unge med funksjonsnedsettelse</i> . Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten effekt-av-tiltak-for-a-lette-livsoverganger-for-barn-og-unge-med-funksjonsnedsettelse.pdf
Norge (national)	
Hensikt	Hensikten med denne rapporten var om tiltak for å lette livsoverganger for barn og unge med ulike funksjonsnedsettelse virker. Det kan dreie seg om tidligere eller senere overganger.
Metode	Det er blitt laget en oversikt over eksisterende systematiske oversikter om effekt av tiltak for å lette livsoverganger for barn med funksjonsnedsettelse. Det er blitt gjennomført en systematisk litteratursøk
Utvalg	Det bli inkludert tre systematiske oversikter om effekt av tiltak for å lette livsoverganger. 1.) ser på sosiale ferdigheter og kommunikasjonsferdigheter – inkludert 9 studie med totalt 246 deltakere 2.) rettet mot planleggings- og koordineringsferdigheter – inkludert 16 studier med totalt 644 deltakere 3.) for å styrke ferdigheter for å mestre hverdagen bedre – inkludert- ut fra en meta-analyse 8 studier med totalt 274 deltakere og 3 enkeltstudie med 65 deltakere
Resultat	1.) det var ikke mulig å trekke noen konklusjoner om tiltakene virker på grunn av lav kvalitet på dokumentasjon 2.) tiltak som omhandlet elevfokusert planlegging så ut til å ha større effekt enn tiltak for å styrke elevenes egenutvikling og tverrfaglige tiltak. Likevel kan det ikke trekke noen konklusjoner om disse tiltakene virker på grunn av dårlig kvalitet på dokumentasjon 3.) tiltakene var knyttet til livsoverganger, var det en stor variasjon i det enkelt studiene. Det blir målt effekten f.eks. kunnskap om budsjettering og regnskap, sport, kroppsøving eller innkjøp av dagligvarer. Også her kunne det ikke ser om tiltakene virker på grunn av dårlig dokumentasjon.
Kvalitet	Etter gjennomgang etter Malteruds skjekkliste ser jeg denne studie for en godt gjennomført kvalitativ studie.
Etikk	Etiske retningslinjer er innholdt etter regler
Relevans	Forskningsartikkel ble valgt for den viser i sin helhet hvor vanskelig overganger for barn med nedsatt funksjonsevne er og hva som kan påvirkes. Forskningsartikkel belyser både tre forskjellige tiltak, bl.a. tiltak rettet mot planlegging og tverrfaglig samarbeid som jeg ønsker å se på i min studie. Det fleste resultater i forskningsartikkel baserer seg om senere livsoverganger, som støtter det jeg ser etter.

8.3.4 Artikkel 4 – Overgangen fra grunnskole til videregående skole

Artikkel 4:	Mandy, William, Marianna Murin, Ozlem Baykaner, Sara Staunton, Robert Cobb, Josselyn Hellriegel, Seonaid Anderson and David Skuse. 2015.a) <i>Overgangen fra grunnskole til videregående skole i ordinær utdanning for barn med autismspekterforstyrrelse</i> London: Research Department of Clinical, Educational and Health Psychology, University
England (internasjonal)	The transition from primary to secondary school in mainstream education for children with autism spectrum disorder (sagepub.com)
Hensikt	Overgangen fra grunnskolen til videregående er et stort økologisk skifte som byr betydeleig sosiale, emosjonale, faglige og organisatoriske utfordringer. I studie blir beskrevet endring og kontinuitet for barn med ASF i overgangen fra grunnskolen til videregående skole. Det bli målt nivåer av psykopatologi, adaptiv funksjon ved selv-, foreldre og lærer-rapport det siste året på grunnskolen og det første periode i videregående skole.
Metode	Dette var en langsgående observasjonsstudie. Enkeltpersoner som hadde diagnose ASF ble vurdert i siste året på grunnskolen og i andre semester på videregående skole.
Utvalg	28 deltakter med anerkjent ASD-diagnose som gikk fra ungdomsskole til videregående skole i skole året 2009 – 2010 i Londonområde som blitt observert.
Resultat	Ved oppfølging var alle deltakerne fortsatt på ungdomsskolen og det var ingen evidence for en markert eskalering av vanskeligheter under overgangen. I stedet har det blitt observert høyere nivåer av psykopatologi og maladaptation ved baseline som vedvarte over overgangen og var i noen tilfeller underkjedt. Fra foreldrenivået falt mobbingnivået fra grunnskolen og videregående skole.
Kvalitet	Fagfellevurdert og gjennomgått av en NHS-etikkomite`
Etikk	Det er blitt innehold alle etiske retningslinjer og rapoterer at det er ingen relevante økonomiske interesser eller potensielle interessekonflikter
Relevans	Mandy m.fl. 2015a) undersøkte lærer, foreldre og selvperspektive ved overgangen som kan hjelpe å belyse problemstilling i denne oppgaven.

8.3.5 Artikkel 5 – lette overgangen til videregående opplæring

<p>Artikkel 5: England (internasjonal)</p>	<p>Mandy, Willian, Marianna Murin, Ozlem Baykaner, Sara Staunton, Robert Cobb, Josselyn Hellriegel, Seonaid Anderson and David Skuse. 2015 b) <i>Lette overgangen til videregående opplæring for barn med autismspektrumforstyrrelse: En evaluering av systematisk overgang i utdanningsprogram for ASF (STEP- ASD)</i> London: Research Department of Clinical, Educational and Health Psychology, University Easing the transition to secondary education for children with autism.pdf</p>
<p>Hensikt</p>	<p>Det har blitt dokumentert at det mangler systematiske overgangsprogrammer for barn med ASF. Søken etter vitenskapelige litteraturen avdekket ingen manuelt evaluerte intervensjoner for å støtte den vanlige grunnskoleovergangen hos barn med ASF. Som resultat bli det utviklet en systematisk overgang for autismspekterforstyrrelse og det kalles STEP-ASD. I denne studie piloterte de STEP-ASD med følgende mål: 1. For å få info om gjennomførbarhet og akseptabilitet av STEP-ASD 2. Å søke foreløpig info om STEP-ASD er effektivt for å redusere atfermessige og emosjonelle problemer på skolen 3. For å undersøke om noen lærerrapportert effekter generaliserte utover skolen.</p>
<p>Metode</p>	<p>Investeringen av STEP-ASD er en ikke-randomisert (kvasi-eksperimentell) kontrollert studie, med resultater som måles før og etter overgang til videregående skole for en intervensjonsgruppe som STEP-ASD og en «ledelse som vanlig» kontrollgruppe.</p>
<p>Utvalg</p>	<p>Totalt 37 barn med ASF som gikk på ordinær skole og overgangen gjennomføres 2009, 2010 og 2011. (ingen deltaker gikk på samme skole) alle startet med STEP-ASD (20 barn gjennomførte overgangen 2009 og 2010 og 17 barn 2011 som baserer seg på resultatet</p>
<p>Resultat</p>	<p>1 barn forlot STEP-ASD og 1 skole ga ikke data etter overgangen. Intervjuene for 15 av 17 barn som delta STEP-ASD programmet. 12 skolen rapporterte at overgangsplanen var enig i at brotøtet hadde vært noe eller fullt implimentert. også 12 skoler (80%) responderte at det har vært mulig å formidle overgangspakken til ansatte som hadde kontakt med elever for ASF. Alle sa at det har blitt en forandring i måten skolen hanterte overgangsperioden. Tendensen til ansatte at overgangspakken var nyttig og brukervennlig og den hadde forbedret kunnskapen om ASF. 93 % anbefalte STEP-ASD programmet.</p>
<p>Kvalitet</p>	<p>Fagfellevurdert.</p>
<p>Etikk</p>	<p>Det er blitt inneholdt alle etiske retningslinjer og rapporterer at det er ingen relevante økonomiske interesser eller potensielle interessekonflikter</p>
<p>Relevans</p>	<p>Mandy m.fl., 2015 utviklet et nytt overføringsprogram til skolen for barn med ASF som baserte seg på Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell. Derfor tenker jeg er det viktig å ha også med denne studie som viser hvor viktig det er for barn med ASF å ha et spesielt program som støtter overgangen fra en skole til den andre.</p>

8.3.6 Artikkel 6 – ASF overgang til vanlig sekundær: en positiv opplevelse?

Artikkel 6:	Neal, Sinead & Norah Frederickson. 2016. <i>ASD overgang til vanlig sekundær: en positiv opplevelse?</i> , London: Pedagogisk psykologi i praksis, 32:4, 355-373
England (international)	https://doi.org/10.1080/02667363.2016.1193478
Hensikt	Hensikten med denne studie er å undersøke positive erfaringer til overgangen fra primær til sekundær skole for elever med ASF.
Metode	Studien vedtok en styrkebasert tilnærming. I samsvar med robusthetsteorien gjør rammeverket det mulig for forskere å vurdere hvordan individer kan oppleve positive resultater til tross for vanskeligheter som er forbundet med ASF-diagnosen. Denne studie står i kontrast for å fokusere på det positive. Andre studier har en tendens til å fokusere på problemer. Forfatteren valgte ut deltakeren som overgangen ble ansatt som en suksess. Det ble gjennomført en semistrukturert intervju. Analyse av intervjuet ble en induktiv tilnærming med hjelp av analysekriterier fra Braun og Clarkes (2006) sekstrinnmodell.
Utvalg	Deltakerne ble rekruttert fra fem skoler. Utvalgskriterier var 1. År 7. 2. Hadde ASF-diagnose og 3. Overgangen ble vurdert av lærerne som vellykket. Utvalget resulterte i 6 barn (5 gutter og 1 jente) som deltok.
Resultat	Til tross for alle fellestrekkene varierende erfaringene. Det var tydelig at barn hadde nytte av individuell støtte som tilbys barn med ASF på tvers av videregående skoleoverganger og understreker behovet for å innlemme barnets stemme i intervensjonsplaner.
Kvalitet	Artikkel er fagfellevurdert og finansiert av Nuffield Foundation
Etikk	Etiske retningslinjer er innholdt etter gjeldende lover
Relevans	Studie belyser positive opplevelser i forbindelse med skoleovergangen til videregående skole for elever med ASF. Jeg vurderer at denne studie kan bidra til å besvare min problemstilling.

8.3.7 Artikkel 7 – Overgang for barn med ASF: en systematisk oversikt

Artikkel 7: Australia	Marsh Annabel, Vanessa Spagnol, Rachel Grove og Valsamma Eapen 2017. <i>Overgang til skole for barn med autismspektrumforstyrrelse: en systematisk oversikt</i> . Sydney: Cooperative Research Centre for Living with Autism transition to school for children with autism spectrum disorder A systematic review.pdf
Hensikt	Hensikten med denne forskningen er å identifisere faktorer som fremmer en positiv start på skolen for barn med ASF.
Metode	Studie er en litteraturstudie. Søkemotoerer som Weg of Scince, Medline, Scopus og PsychINFO ble benyttet. Det bli valgt litteraturen etter 1991 og relevant i artiklen var å se skoleovergangsprosesser hos barn med ASF.
Utvalg	20 artikler bli ansett for inkludering i oppgaven. Det har blitt sett etter følgende kriterer: skoleberedsskap, foreldre- og lærerperspektiver på overgangspraksis, egenskaper hos barn med ASF som erforbundet med vellykket overgang til skolen og effekten av skolebaserte intervensjonsprogrammer.
Resultat	Det har blitt vist at barn med ASF står overfor flere utfordringer ved skoleovergangen, spesielt med sosial samhandling. Det er nødvendig for viderutvikling og implimentering av spesifikke skolebaserte intervensjoner for å maksimere suksessen i skoleovergangen.
Kvalitet	Fagfellevidert i juni 2017: godt skrevet og omfattende gjennomgang
Etikk	Studie er gjennomført etter etiske retningslinjer
Relevans	Studien fokuserer seg mest på barn med ASF på skolestarten, men inkluderte også studie fra senere overgangen. Jeg tenker at den belyser allikevull vanskeligheter i skoleovergangen som kan bidra å svare på problemstillingen i min oppgave.

8.3.8 Artikkel 8 – Foreldres perspektiver og erfaringer ved overgang

Artikkel 8: Australia (internasjonal)	Tso, Michelle & Iva Strnadova. 2017. <i>Elever med autisme som går fra grunnskole til videregående skole: foreldres perspektiver og erfaringer</i> . International Journal of Inclusive Education, 21:4, 389-403 https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1197324
Hensikt	Denne studie beskriver erfaringer fra foreldre til elever med ASF i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole.
Metode	Det er en kvalitativ forskningsdesign med semistrukturerte intervju
Utvalg/ Deltaker	Alle storby skoler i NSW (Australia) ble kontaktet med informasjon om studien. Rektoren som deltok kontaktet foreldre til elever med ASF og til slutt ble utført 15 intervjuene med foreldre til barn med ASF.
Resultat/ Hovedfunn	Samlet sett anbefales det at de som har kunnskap om disse barna skal prioriteres i overgangsfasen. Funnene tyder på at en større implementering av praksis, inkludert obligatorisk overgangsplanlegging og hjemmeskolesamarbeid i skolene, vil bidra til mer autentisk inkludering av studenter med ASF.
Kvalitet	Fagfellevurdert Begrensninger: lille utvalgsstørrelsen kan ikke være representativ på tvers av befolkningen. Det kan opptrer forskjeller fra by- og landsskolen. Siden intervjuet ble gjennomført i etterkant kan det være problemer at foreldres huskelse til overgang er korrekt.
Etikk	Forskningen ble gitt etikkgodkjenning fra en universitetsetisk komité, samt fra institutt for utdanning og kommuniteter. Ethiske retningslinjer er innholdt etter regler og lover.
Relevans	Denne studie gir dypere innblikk av foreldrenes opplevelser og perspektiver i overgangsfasen fra ungdomsskole til videregående skole. Foreldre har mye kunnskap om sine barn og er dermed en god kilde for overgangen i skolesystemet. Denne perspektive kan bidra å belyse min problemstilling.

8.3.9 Artikkel 9 – skoleforbindelse og overgang for elever med ASF

Artikkel 9: Storbritania (International)	Hebron, Judith S. 2017. <i>skoleforbindelse og overgang fra grunnskole til videregående skole for ungdom med autismspekterforstyrrelser</i> . Storbritannia: University of Leeds British Journal of Educational Psychology Brit J of Edu Psychol - 2017 - Hebron - School connectedness and the primary to secondary school transition for young.pdf
Hensikt	Denne studie undersøker for første gang skoleforbindelsen mellom overgang fra grunnskole til videregående skole for ungdom med ASF.
Metode	Det er blitt benyttet en langsgående design til å måle skolekoblethet over overgangen på fire punkter fra slutten av grunnskolen til første og andre året på videregående skole. Studenten fullførte spørreskjemaet Psychological Sense of School Membership til enhver tid, med svartene statistisk analysert.
Utvalg/ Deltaker	28 studenter med ASF (23 gutter og 5 jenter) og en sammenligningsgruppe på 21 studenter uten ekstra behov (16 gutter og 5 jenter) deltok.
Resultat/ Hovedfunn	Studenter med ASF rapporterte positive nivåer av skolevedlegg under overgangen selv om poengsummene deres forble lavere enn de som vanligvis utvikler jevnaldrende. Gapet mellom de to gruppene ble betydelig redusert i det første året av videregående opplæring, med studenter i ASF-gruppen som rapporterte at skolevedlegget hadde blitt bedre; selv om det ikke var noen signifikante tegn til nedgang for begge gruppene det andre året.
Kvalitet	Etter gjennomgang etter Malteruds skjekklister ser jeg denne studie for en godt gjennomført kvalitativ studie. Fagfellevurdert
Etikk	Det er blitt inneholdt alle etiske retningslinjer etter loven Dette arbeidet ble finansiert av Leverhulme Trust [ECF-2013-098] og University of Manchester Simon [no grant number] Early Career Fellowships.
Relevans	Denne studie viser at skoletilknytting spiller en stor rolle for alle elever samt elever med ASF. Resultater kan hjelpe å besvare min problemstilling.

8.3.10 Artikkel 10 – ødelagte broer – nye skoleløpet for studenter med ASF

Artikkel 10:	Nuske, Heather Joy, Elizabeth McGhee Hassrick, Briana Bronstein, m.fl. 2018. <i>Brutte broer-nye skoleoverganger for elever med autismespektrumforstyrrelse: En systematisk oversikt over vanskeligheter og strategier for suksess</i> . Tidsskrift for Autisme: det internasjonale tidsskrift for forskning og praksis, 23(2). https://escholarship.org/uc/item/9bd8z9jr
USA (internasjonal)	
Hensikt	Hensikten med denne studie er å beskrive overgangsvansker av barn med ASF. De vil beskrive strategier som for tiden er tilgjengelig for å støtte bedre overganger.
Metode	Nuske m.fl. (2018) har gjennomført en systematisk litteraturstudie og undersøkte tidligere forskning om hvilke overgangsvansker elever med ASF kan møtes ved skoleoverganger. Det blitt inkludert både kvantitative og kvalitative forskningsartikkel.
Utvalg	Undersøkelsen inkluderer 10 overganger til grunnskolen og 17 overganger til videregående skole. Undersøkelsen rammer fire kontinenter (Nord-Amerika, Europa, Afrika og Australia).
Resultat	Denne gjennomgangen syntetiserer forskningsfunn om <i>vanskelighetene</i> som skoleoverganger utgjør for elever med autismespektrumforstyrrelse og deres foreldre og lærere, og <i>strategiene</i> som brukes for å støtte elever og foreldre under skoleovergangen. Fokus ved strategiene for studenter var (1) planlegging, (2) visuelle støtter, (3) sosial støtter og (4) selvregulering. Strategiene hos foreldrene var (1) informasjon, (2) kommunikasjon, (3) støtte og (4) advokatvirksomhet. Nøkkelpunktene hos lærere var (1) skolekarakteristikker, (2) skole- / personalressurer og (3) skole/personalinteraktivitet. De mest nyttige strategiene innebar å hjelpe eleven, individualisere overgangsstøtte, klargjøre overgangsprosessen tidlig for foresatte og fremme kommunikasjon både mellom sende- og mottaksskolene og skole og hjem (Nuske, m.fl. 2018).
Kvalitet	Fagfellevurdert studie: Forskningen viser en del begrensninger siden det er bare få studier for skoleoverganger for elever med ASF. Begrensninger er både i volum og kvalitet.
Etikk	Etiske retningslinier er innholdt etter reglene.
Relevans	Forskningsartikkel ble valgt for den viser i sin helhet hvor vanskelig overganger for barn med autismespekterforstyrrelse er og hva som kan påvirkes. Forskningsartikkel belyser både foreldres- lærer- og elevperspektiv. Studier viser at foreldre følte seg overveldet av komplekse plasseringsbeslutninger og var bekymret overfor barns trivsel. Lærerne strevde for å gi barna god nok støtte og elevene bli slett med angst og økt sosial press. Det finnes en del overgangsprogrammer som er blitt utformet for å redusere overgangsvansker, men den dekker ikke alle behovene tilstrekkelig for studenter med ASF.

8.3.11 Artikkel 11 – Vellykket overgang for elever med ASF

Artikkel 11: France (internasjonal)	Richter, Mechthild, Maria Popa-Roch & Céline Clément. 2019. <i>Vellykket overgang for elever med autismespekterforstyrrelse: en systematisk litteraturgjennomgang</i> . Strasbourg: Journal of Research in Childhood Education https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1630870
Hensikt	Antakelse til overgangen fra grunnskolen til videregående skolen spiller en avgjørende rolle for elever med ASF. Det framvises at skoleovergangsprosessen er en langvarig prosess. Dette førte til spørsmålet om hvordan kan overgangen fra grunnskolen til videregående skole for elever med ASF gjennomføres med kortsiktige og langsiktige gunstige effekter. Derfor er det viktig å se på kriterier som definerer en vellykket overgang. Fem aspekter legges til grunn: 1. utvikle nye vennskap, 2. har bosatt seg så godt i skolelivet at de skapte ingen bekymringer for foreldrene sine 3. viste økende interesse for skolehverdagen 4. bli vant til sine nye rutiner i ny skole 5. opplever pensum kontinuitet (Evangelou 2008). Disse kriteriene fungerte som retningslinje for denne studie.
Metode	er en litteraturgjennomgang til overgangen fra grunnskolen til videregående skole for elever med ASF.
Utvalg	Det blir valgt ut 16 studier med fokus på den primære videregående overgangen for barn med ASF.
Resultat	Literaturstudie bekrefter kriteriere som legges til grunn for en vellykket overgang, men det endres også og legges flere kriterier til (hovedaktører i overgangen og forberedelse). Det nye kriterie legges utgangspunkt til ny forskning for å bedre forstå og forberde situasjonen til elever med ASF i ordinære utdanningsmiljøer.
Kvalitet	Etter gjennomgang etter Malteruds skjekklister ser jeg denne studie for en godt gjennomført kvalitativ studie.
Etikk	Etiske retningslinjer er innholdt etter regler.
Relevans	Denne studie belyse effekter til en vellykket skoleovergang fra grunnskolen til videregående skolen for elever med ASF. Selvom det bli ikke fokusert på målgruppen som legges til grunn, kan det allikevill hjelpe til å besvare min problemstilling.

8.3.12 Artikkel 12 - Sammenheng mellom AS-egenskaper og overgang

<p>Artikkel 12: Australia (internasjonal)</p>	<p>Whelan, Moira, Jane McGillivray og Nicole J. Rinehart. 2020. <i>Sammenhengen mellom autismespektrumegenskaper og vellykkende overgang til vanlig videregående skole i et australsk skolebasert utvalg</i> Springer Science og Business Media LLC the association between autism spectrum traits and the successful transition.pdf</p>
<p>Hensikt</p>	<p>Mange studier viser at elever med ASF kan være sårbare ved skoleoverganger, men det er lite kjent om hvordan AS-egenskaper påvirker overgangsresultater. I denne studie ligger 4 kriterier til grunn: 1. Livskvalitet 2. Akademisk prestasjon 3. Skolesamenhørighet og 4. Mental helse. Målet med denne studie var å undersøke hvordan AS var forbundet med denne 4 overgangsresultater i et skolebasert Coimminitetsutvalg.</p>
<p>Metode</p>	<p>Studie var en prospektiv observasjonsstudie av et samfunnsutvalg av vanlige studenter som gjorde overgangen til videregående skole. Alle statlige, katolske og uavhengige skoler i City of Greater Geelong-regionen ble invitert til å delta.</p>
<p>Utvalg</p>	<p>Inklusjonskriterie: 1. Å være siste skoleår og gå på vanlig grunnskole i Geelong-regionen og ikke være påmeldt en spesill utviklingsskole</p>
<p>Resultat</p>	<p>Høyere AS-egenskaper var forbundet med lavere livskvalitet, skoletilhørighet og psykisk helse, men den hypotetiske nedgangen etter skoleovergangen ble ikke støttet. Kjennetegn ved både grunnskolen og videregående skole så ut til å bidra til trivsel for elever med høye AS-egenskaper som kunne avklares ytterligere ved å undersøke med et større utvalg.</p>
<p>Kvalitet</p>	<p>Etter gjennomgang etter Malteruds skjekkliste ser jeg denne studie for en godt gjennomført kvalitativ studie.</p>
<p>Etikk</p>	<p>Studie bli godkjent av Deakin University Human Research Ethics Committee, Institutt for utdanning og opplæring og katolske Education Melbourne. Godkjenning for forskning i de uavhengige skoleene ble innhentet fra skolestyret og rektor på skolen. Ellers er alle etiske retningslinjer fulgt etter regler.</p>
<p>Relevans</p>	<p>Selvom studie fokuseres studenter med høyfungerende ASF, gjenspeiler artikkeln vanskeligheter ved overgangen fra ungdomsskole til videregående skoler.</p>